

2726

507 No 1958

2345

SHAKSPERE

82-3
33

*

~~401~~

A VELENCZEI KALMÁR.

FORDITOTTA

ÁCS ZSIGMOND

BEVEZETTE ÉS JEGYZETEKSEL KISÉRTÉ

CSIKY GERGELY

P1/6 J.K

12
1995

~~200~~

~~200~~

21 JAN 1967

~~301/2.5~~

28.942

VIII
73
10

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1901.

Sfara Populara al Republicii
Biblioteca Centrala

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

BEVEZETÉS.

A *Velencei kalmár* Meres 1598-ki lajstromában már előfordul, még pedig utolsó helyen Shakspere vígjátékai közt. Születési idejét a legtöbb kritikus 1594-re teszi, hivatkozva Henslowe naplójára, mely egy «velencei komédia» előadását ez év augusztusának 25-ik napjára teszi, valamint egy 1596-ban írt névtelen darabra *Wily Beguiled* (Kijátszott csel), mely a *Velencei kalmár* utánzása volna. A német Shakspere-társaság kiadása azonban nem sokra becsüli e két bizonyítékot: Henslowe naplójában a «velencei komédia» elnevezése épen úgy szólhat más darabról, ha csak nem akarjuk föltenni, hogy azon időben lehetetlen lett volna más velencei tárgyú vígjátékot színre vinni; a mi pedig az idézett darabot illeti, «nem ismervén e darabot — mondja Schmidt — nem is határozhatjuk meg, mennyiben utánzása a *Velencei kalmárnak*, de más példákból eléggé ismerjük az önkényes és erőszakos következtetéseket, melyeket esetleges vagy könnyen megmagyarázható hasonlóságokból költőnk javára

vagy ellenére szoktak vonni.» A benső ismertető jelekből inkább azt lehet következtetni, hogy a *Velencei kalmár* születése közelebb áll az 1598-ik évhez, s a költő működésének középső korszakába esik, midőn férfias ereje már teljesen kifejlődött, de még megőrizte első korszakának ifjúibáját és könnyedségét.

Nyomtatásban először 1600-ban jelent meg, két egymástól független negyedrért kiadásban; az egyiket James Roberts már 1598-ban beiktatta a londoni könyvtáros czéh lajstromába; a Thomas Heyes-féle másik kiadás beiktatása 1600-ban történt. Az előbbinek teljes czíme így szól: *The excellent History of the Merchant of Venice, with the extreme cruelty of Shylock the Jew towards the said Merchant, in cutting a just pound of his flesh. And the obtaining of Portia, by the choyse of three caskets. Written by W. Shakspeare. Printed by J. Roberts. 1600.* (A velencei kalmár kitűnő története, a zsidó Shylock roppant kegyetlenségével a nevezett kalmár ellen, kinek húsából épen egy fontot akart kivágni. És Portia elnyerése a három szekrény közül való választás által.)

A *Velencei kalmár* magyarul először 1853-ban jelent meg nyomtatásban, Kecskeméten, Ács Zsigmond fordításában. Ugyanezen fordítás, javítva és átdolgozva, foglal helyet a Kisfaludy-társaság kiadásában. A nemzeti színházban azonban már előbb színre került, 1858-ig Lukács Lajos «sza-

bad» fordításában, melyet 1865-ig Tóth Józsefé. 1877 óta Ács Zsigmondé váltott fel.

A dráma anyagjának egyes részeit a költő különféle forrásokból merítette. A font húsra vonatkozó per a középkori *Gesta Romanorum* című gyűjteményben fordul elő; egy lovag itt pénzt vesz kölcsön egy keresztyén kalmártól, azon föltétel alatt, hogy minden húsa a kalmaré legyen, ha a kikötött határidőre meg nem fizeti tartozását. A lovag nem tud fizetni s törvény elé kerül. Ekkor neje férfiruhában megjelen a bíró előtt, és az uzsorást először irgalomra akarja bírni. De ez minden ajánlatra csak így felel: «Szerződésemet akarom.» Hallván ezt az asszony, így szólt valamennyi előtt: «Hozz igazságos ítéletet, bíró ur, arról, a mit mondani fogok. Tudjátok, hogy a lovag soha sem kötelezte magát írással másra, mint arra, hogy a kalmár levághassa húsát csontjairól, vérontás nélkül, mert erről nincs szó. Tegye hát reá kezét azonnal, de ha vérét ontja, a király fog ellene eljárni.» Midőn a kalmár ezt hallá, így szólt: «Add meg pénzemet és felhagyok a váddal.» Az asszony visszonzá: «Amen, mondom neked, fillért sem fogsz kapni; úgy tedd hát reá kezedet, hogy vérét ne ontsad.» Látván a kalmár, hogy csuffá tették, eltávozott; és így megmenekült a lovag élete, a nélkül, hogy egy fillért adott volna érte.

Különben a font hús kikötése a hitelező részéről ennél is régibb eredetű s több keleti regében is

előfordul. A *Gesta Romanorum* elbeszélése az uzsorást még nem teszi zsidóvá; ez Giovanni Fiorentino novellájában történik, mely nyomtatásban az «II, Pecorone» novellagyűjteményben 1558-ban jelent meg.

A dráma meséjének másik része, a három szekrény közül való választás, szintén a *Gesta Romanorum* 99-ik fejezetében fordul elő, mely elbeszéli, miként küldé az apuliai király Rómába leányát, hogy ott a császár fiával házasságra lépjen. A császár, hogy próbára tegye, három edényt készíttetett, aranyból, ezüstből és ólomból. Az arany edényt drága kövek ékesíték, de belül emberi csontokkal volt tele s ezt a feliratot viselte: «A ki engem választ, elnyeri, a mit érdemel.» Az ezüst edény földdel volt töltve s e feliratot viselte: «A ki engem választ, megtalálja, a mi után a természet törekszik.» Az ólom edény végre nagybecsü drága kövekkel volt tele és e feliratot viselte: «A ki engem választ, megtalálja bennem a mit Isten rendelt.» A császár megmutatta a királyleánynak a három edényt és így szólt: «Ha azt választod, a miben valami hasznos és szép dolog van, a tied lesz fiam. De ha olyant választasz, a mi sem neked; sem másnak nincs hasznára és javára, úgy nem kapod meg.» A királyleány, miután sokáig szemlélte az edényeket és felirataikat, az ólom edényt választá, s midőn ezt felnyiták, így szólt a császár: «Jól választál, derék leány, légy hát fiamnak nejévé.»

Shakspere közvetlen forrása azonban nem a *Gesta Romanorum* volt. Ennek elbeszélését, összeköttetésben Shylock zsidó voltával, valamint Antonio és Bassanio baráti viszonyával, Giovanni Fiorentino főnnebb említett novella-gyűjteményében találta. Fiorentino elbeszéli a gazdag velencei kalmár, Ansaldo barátságát fogadott fia Giannetto iránt. De nem is pazarlá méltatlanra barátságát, mert az ifjú mindenben kitűnt s kedvenczvé lett az egész városnak. Midőn két barátjával Alexandria felé hajózott, egy reggel nagyon szép kikötőt vett észre s kérdé a hajó kormányosát, mi a neve e kikötőnek. A kormányos így felelt: «Ez a hely egy előkelő özvegyé, ki már sok urat döntött romlásba.» «Hogyan?» kérdé Giannetto. «Uram felelt amaz, ez a szép nő ily törvényt követ: a ki ott kiköt, köteles éjjel nála pihenni, s a ki kedvét tudja lelni, az férjévé lesz, s a kikötő és az egész vidék urává. De ha ügyetlen, mindenét elveszíti.» Giannetto egy darabig gondolkozott s azután így szólt: «Tégy a mit tudsz, s vigy engem a kikötőbe.» Gondold meg uram, mit mondasz, felelt a kormányos; sok úr ment már oda és elvesztette mindenét.» De Giannetto így válaszolt: «Ne aggódjál mások miatt, hanem tedd meg, a mit parancsolok.» És így is történt, mert azonnal megfordíták a hajót s oly titkon irányozák a kikötő felé, hogy társai, kik a többi hajón voltak, semmit sem vettek észre.

Elmondja aztán a novellaíró, hogy Giannettónak

nem sikerült megnyerni a szép özvegyet, mert rosszkor altatá el az édes bor. Elvesztve hajóját és javait, visszatért Velenczébe. De a szép nő annyira elbűvölé, hogy nem nyugodhatott, s nem sokára új kísérletet tett megnyerésére. Új hajóval látogatja meg a belmontei kikötőt, de most sincs több szerencséje, mert ismét rosszkor alszik el s ismét mindenéből kifosztva tér vissza Velenczébe. A szép özvegy emléke még most sem hagyja nyugodni, s jóságos nevelő apja megindul kérésére és egy harmadik hajót szerel föl számára. De a költségből még hiányzott tízezer arany, melyet Ansaldo egy mestrii zsidótól vett kölcsön, azon föltétel alatt, hogy ha a jövő Szent-Ivánnapra meg nem fizeti, a zsidó kivághat egy font húst testének bármelyik részéből. És ezt a szerződést tanúk előtt, minden formaság megtartásával, állították

Miután a novellairó elbeszéli, hogy Giannetto ez alkalommal szerencsésebb volt s a bor nem altatta el, hanem annyira megnyerte az úrnő kegyét, hogy másnap reggel férjeül és urául választotta; de boldogságában megfeledkezett jóltevőjének elvállalt kötelezettségéről s csak véletlenül jutott eszébe Szent-Iván napján, mire rögtön Velenczébe sietett, hova neje is, bírónak öltözve, utána ment: így adja elő a törvényszéki jelene-
tet, melyben a belmontei nő, mint bolognai bíró szerepel, kire Giannetto nem ismer rá, mert bizonyos növények nedvével elváltoztatta arczát:

« . . . Mondá a bíró: «Rajta, vágd ki a font

húst, a mely részből tetszik és tedd meg, a mit nem hagyhatsz el.» Ekkor a zsidó levetközteté Ansaldot s egy nagy kést ragadott kezébe, melyet külön e célra készítettett. Giannetto azonban a bíróhoz fordult és mondá: Uram erre nem kértel. Nyugodjál meg, viszonzá a bíró, még nem vágta ki a font húst. Midőn a zsidó közelebb lépett hozzá, mondá a bíró: Gondold meg, mit téssz, mert ha egy fontnál többet vagy kevesebbet fogsz venni, leüttetem fejedet; azt mondom továbbá, ha csak egy csepp vérét ontod, méltóvá lettél a halálra. Irásod nem említi a vérontást és egy font húst ítél neked, sem többet, sem kevesebbet. Ha okos vagy, tedd azt, mit legjobbnak tartasz. Rögtön el is küldött a bakó után, kinek el kellett jönnie a tőkével és bárdal, és mondá: Mihelyt egy csepp vért látok folyani, lerepül a fejed. A zsidó most nagy félelmet kezdett érezni, Giannetto pedig nagy örömet. Sok ide-oda beszéd után így szólt a zsidó: Biró úr, ön okosabb mint én; adassa ide a százezer aranyat és meg vagyok elégedve. Nem, viszonzá a bíró; vedd csak font hússodat, a mint szerződésed megítéli; pénzt egy fillért sem kapsz, mert visszautasítád, midőn megkínáltalak vele. A zsidó kilenczven-, majd nyolczvan ezerre szállt alá, de a bíró kemény maradt. Giannetto így szólt a bíróhoz: Hadd adjuk neki, a mit kíván, hogy szabadon bocsássa adósát; de a bíró így felelt: Mondom, hagyj engem cselekedni. Ekkor mondá a zsidó: adjatok ötvenezret;

a bíró viszonzá: Egy fillért sem adok. Úgy hát adjátok meg legalább tízezer aranyomat, mondá a zsidó, s legyen az egész ország átkozott! A bíró viszonzá: Nem értesz engem? semmit sem adok; ha a húst akarod, vedd; ha nem, érvénytelennek nyilvánítom írásodat. A jelenlevők mind nagyon örültek, kigunyolták a zsidót és mondák: A ki másnak vermet ás, maga esik bele. Midőn tehát a zsidó látta, hogy nem érheti el, a mit akart, felkapta írásait és dühében darabokra tépte. És így Ansaldo szabad lett és Giannetto nagy diadallal haza vezette. Ezután fogta a százezer aranyat és a bíróhoz ment, kit szobájában úti készületeivel foglalkozva talált. Uram, mondá ön a legnagyobb szolgálatot tevé nekem, melyet valaha nyertem; azért kérem vigye magával e pénzt, melyet annyira megérdemelt. A bíró mondá: Jó Giannetto uram, nagyon köszönöm, de nincs szükségem pénzre; vigye ismét vissza nejéhez, nehogy azt mondja, hogy elpazarolta. Hitemre, mondá Giannetto, nóm oly nemes és nagylelkű, hogy kedvére volna, ha négyszer ennyit is adnék ki; különben is azt akarta, hogy sokkal többet hozzak magammal mint a mennyit itt lát. Erre kérdé a bíró: Hogy van vele megelégedve? Szeretem, felelt Giannetto, jobban, mint bármit a világon, mert oly okos és oly szép, a milyennek a természet csak alkothatta. Ha azon szerencsében akar ön részesíteni, hogy meglátogat, csodálkozni fog, mily tiszteletben részesíti, és meg fog győződni,

hogy legalább is olyan, a milyennek mondtam. Nem mehetek önnel, mondá a bíró, mert más dolgain vannak; de mivel olyan jó, köszöntse öt nevemben. Meglesz, mondá Giannetto, de szeretném, ha valamit elvinne e pénzből. Ezalatt a bíró észrevett újján egy gyűrűt és így szólt: Ezt a gyűrűt szeretném s azon kívül egy fillért sem. Legyen felelt Giannetto, ámbátor nem szívesen adom, mert nőm ajándékozta nekem s kötelességemmel, hogy mindig viseljem szerelméért, és ha többé nem látja ujjamon, azt fogja hinni, hogy valami nőnek adtam, s meg fog velem hasonlani, azt gondolván, hogy többé nem szeretem; pedig drágább ő nekem, mint a saját lelkem. Meg vagyok győződve, mondá a bíró, ő is jobban szereti, hogysen ne higgyen szavának; s meg is mondhatja, hogy nekem ajándékozta. Vagy talán valami itteni régi szeretőjének akarta adni? Hűségem és szerelmem nőm iránt oly nagy, felelt Giannetto, hogy a világon egyetlen oly nő sincs, kivel felcserélném; olyan tökéletes és szép ő minden tekintetben. E szavakkal levonta a gyűrűt újjáról és a bírónak nyújtotta; azután megölelték egymást és meghajtották magokat egymás előtt. Ekkor mondá a bíró: Most még egy kegyet kérek. Mi az? kérdé Giannetto. Hogy ne időzzék itt, hanem gyorsan térjen vissza nejéhez. Nekem is, mondá Giannetto, százezer évnek tetszik, mióta nem láttam. És így elbúcsúztak egymástól. A bíró bárkába szállt s Isten nevében elutazott; Giannetto pedig lakomá-

kat adott, lovakat és pénzt ajándékozott barátjainak; azután elutazott Ansaldóval A nő azonban, ki néhány nappal előtte ért haza, úgy tett mintha fürdőben volt volna; ismét női ruhát öltött és készült férje elfogadására. Midőn megérkeztek, megölelte Ansaldót, de férje iránt kissé hideg volt, ámbár jobban szerette, mint valaha . . . Giannetto észrevévén felesége hidegségét, félre hívta és így szólt hozzá: Mi bajod van? és megakarta ölelni. A hölgy így felelt: Ne fáradj, jól tudom, hogy Velenczében újra feltaláltad régi szeretőidet. Giannetto mentegetni kezdé magát, de neje kérdé: Hol van a gyűrű, melyet neked adtam? Erre mondá Giannetto: Csakugyan bekövetkezett, a mit gondoltam; igazam volt, midőn mondtam, hogy rosszat fogsz gondolni; de esküszöm Istenhez és hozzád való hűségemre, hogy a gyűrűt azon birónak ajándékoztam, ki megnyerte a pert. És én esküszöm Istenhez és hozzád való hűségemre, hogy egy nőnek adtad: tudom, és még sem szégyelsz megesküdni. Giannetto felelt: Pusztítson ki az Isten a világból, ha nem mondtam igazat. Mindezt előre mondtam a birónak, midőn a gyűrűt kérte. Erre így szólt a hölgy: Elég lett volna Ansaldót ide küldened, s magad ott maradhattál volna szeretőd között, úgyis hallám, hogy mindnyájan sirtak elútazásodkor. Ekkor Giannetto könnyezni kezdett, mert nagy szívfájdalmat érzett, és így szólt: Olyasmire esküszöl, a mi nem igaz és soha sem lesz igaz. A mint neje a könnye-

ket látta, szívébe nyilallott! hangos nevetéssel keblére borult, megmutatta a gyűrűt s mindent elbeszélte neki, a mit a bírónak mondott, és hogy ő maga volt a bíró, és hogyan adta neki a gyűrűt. Giannetto nagyon elcsodálkozott ezen, és mivel mindent igaznak talált, nagy örömet kezdett érezni. Azután kiment és elbeszélte mindent barátjainak; s kettejük szerelme ettől fogva nagyobb volt, mint valaha. Ezután előhívta Giannetto a komornát, ki amaz este azt tanácsolta neki, hogy ne igyék a borból, és nőül adta Ansaldóhoz; és így éltek hosszú ideig örömben és boldogságban, a míg meg nem haltak.»

Igy szól Giovanni Fiorentino elbeszélése, mely közvetlen forrása volt Shaksperenek, ha csak föl nem tesszük, hogy előtte már más angol író is feldolgozta e novellát, s ennek feldolgozása szolgált volna Shaksperenek forrásul. Gosson említ a *School of Abuse* (rágalom iskolája) című munkájában egy «zsidóról» szóló drámát, mely feltűnteti «az uzorások véres érzelmét»; de erről a drámáról egyebet nem tudunk s így e vékony hasonlóságból nem foghatjuk rá, hogy a velencei zsidó uzorás történetét foglalja magában. Igaz ugyan hogy a *Pecorone* novellagyűjteménynek angol fordítása a XVI. századból még nem került elő, de semmi sem tiltja azt a föltevést, hogy Shakspere értett olaszul, s így közvetlen forrásul Fiorentino novelláját használta, mely a font husról szóló pert; a három szekrény közül való válasz-

tást és a kalmár nagy baráti szeretetét egy elbeszélésben egyesíti.

Végre, hogy semmit se hagyjunk figyelmen kívül, említenek egy régi angol balladát *Gernutus zsidóról*, melyet Shakspere szintén használhatott s átvehetett belőle néhány vonást, például, hogy a zsidó a törvényszék előtt sarúja talpán köszörülte a kését. Csakhogy a balladában erről szó sincs; csupán ennyi áll ott:

Köszörült késsel készen áll
A vérengző zsidó.

Ha már hasonlatot keresünk, inkább azt lehetne ilyenül elfogadnunk, hogy Gernutus is, mint Shylock, a font hús kikötését a szerződés alkalmával tréfának tünteti fel, mely vonás nincs meg Fiorentino elbeszélésében, jegyzi meg a német Shakspere-társaság kiadása. Az ott idézett három versszakban Gernutus ily módon köti ki a font húst:

A kölcsönpénzért nem fizetsz
Egy fillér kamatot;
Tudom, te is teszesz nekem
Viszont szolgálatot.

Csak egy vidám tréfát teszünk,
S nagy nevetés leszen;
Szólt a zsidó, szoros kötést
Adj zálogul nekem.

S világosan kikötve itt
Egy font húsd legyen.
Ha tetszik, készítsd az irást,
S a pénz is itt terem.

De ebből, ha már épen vonatkozást akarunk a két mű közt találni, inkább azt lehetne következtetni, hogy a ballada vette át Shakspere drámájából e vonást, mely a drámában a helyzetnél fogva sokkal inkább szükséges és önként kínálkozó, mint a balladában vagy elbeszélésben. Különbözik e törvényszéki eset valamennyi változatában ama régi jogi igazság van kifejezve, hogy a törvény betűje ö, azaz «*summum jus summa injuria*»: a jog merev alkalmazásából a legnagyobb igazságtalanság származhatik; s épen abban rejlik a lelemény elméssége, hogy a betűhöz való szigorú ragaszkodást saját fegyvere, a törvény betűjének még szigorúbb alkalmazása győzi le.

E régi igazság megtestesülése adja meg kiválóan a *Velencei kalmárnak* megkapó érdekességét, s a művészien egybefont két mese közül ez emeli ki s teszi elsőb rendűvé Shylock történetét. A kik az æsthetikai tankönyvek rőfjével akarják Shakspere drámáit kimérni, egyiknél sem jönnek nagyobb zavarba, mint a *Velencei kalmárnál*, egyiknél sem kerül több fejtörésökbe, hogy betanult leczkéjüket összhangba hozzák Shakspere világra szóló tekintélyével. Hiába magyarázzák és bizonyítják, hogy a cselekvény tengelye Bassanio és Portia szerelme, és hogy a nézőnek leginkább ezek sorsa és személye iránt «kell» érdeklődnie: a néző fejével bölint az æsthetikai bírók parancs-szavára és Shylock hatalmasan kiemelkedő alakjára szegzi szemét. Shylock marad a

dráma főszemélye, és minden idők közönsége az ő sorsa, az ő szenvedélye, az ő gyűlölete, az ő pere iránt fog e darabban kiválóan érdeklődni, úgy annyira, hogy igazságtalanná is válik a dráma többi részének költői szépsége iránt, nem méltányolja eléggé az ötödik felvonás holdvilágos tájképét, a madarak elbűvölő énekével, a szerelmes párok bájos enyelgésével, azt a tündéri jelenetet, melyben minden, a levegő és falevél is, szerelmet, költészetet, bűbájt lehel, melyben így szól Lorenzo szerelmes Jessicájához

Mily édesen szenderg e halmon a hold!
 Üljünk le itt, suhanjanak zene
 Hangjai fülünkbe: csend és éjszaka
 Simúl az összhang lágy pengésihez.
 Jer, Jessica! nézd, ím az ég tere
 Kirakva csillogó aranyhimekkel:
 A legkisebb kör, mely fönt látható,
 Angyalszerűen zeng forgásiban
 Gyöngéd szemű cherubok dalkarához.
 Örök lelkekben ily összhangzat él:
 De míg e romlatag por-öltözet
 Durván lezárja, nem hallhatjuk azt.

S a hol édes zene szólal meg a lombok reszkető árnyékában és zengését oly szavak kísérik, melyeknél szebbek még nem magasztalák a zene hatalmát:

Csak egy vad és délczeg ménesre nézz,
 Ifjú, szilaj csikók seregletére, —
 Miként szökell, fú s hangosan nyerít,
 Mert hajtja a heves vér ösztöne:

De halljanak zendülni harsonát,
 S hasson fülökbe olvadó zene,
 Meglásd, miként állnak meg egyaránt,
 Szilaj szemök szerénynyé változik
 Az édes hangerőtől. Ép ezért
 Mondá a költő Orpheus felől,
 Hogy fát, folyót, sziklát indíta meg.
 Mert nincsen oly nyers, zord, dühös való,
 Mit át ne alakitna a zene,
 Habár csupán kevés időre is. —
 Ember, kibén nem létezik zene,
 Kit meg nem indít édes hangvegyület,
 Csel-, hitszegés- s zsákmányolásra kész,
 Kedélymozgási tompák, mint az éj,
 S pokolsötétek szenvedélyei,
 Ne hígy ilyenek! — Halld, szól a zene....

De Shylock alakja annyira uralkodik a drámán s annyira központosítja magában az érdeklődést, hogy az ő drámájának befejeztével a néző az egész drámát bevégezettnek tartja, s ez volt az oka, hogy sok német és magyar színpadon hosszú ideig a *Velencei kalmárt* a negyedik felvonással befejezték s az ötödik felvonást, a dráma teljes értékének kárára, kihagyták; még a mi nemzeti színházunk is csak az utóbbi években állította vissza az ötödik felvonást jogos helyére, egész teljességében adva a darabot.

Othelló a féltékenységnek, Romeo és Julia a szerelemnek drámája; amannak neve a féltékenység, ezek neve a szerelem jelképe lett a népek köztudásában és szójárásában, s nevöknek hallására a féltékenység vagy a szerelem fogalma jelenik meg a lélek előtt. De hiába mondják a *Velencei*

czei kalmárról, hogy épen úgy a barátságnek drámája, mint Romeo és Julia a szerelemé: Antonio és Bassanio barátsága elhalaványul Shylock gyűlölete mellett, s a népek gondolkozása nem az ő barátságukat, hanem a zsidó uzorást köti össze e dráma nevével, s ennek említése nem Antoniót és Bassaniót, nem is a szép és okos Portiát, hanem a szenvedő és gyűlölő Shylock alakját idézi a lélek elé.

Shylock alakjának festésében csodáljuk a költő felséges objectivitását. Nincs elfogulva, nem szereti, nem gyűlöli emberét, nem akarja velünk sem meggyűlöltetni, sem megszerettetni; nincs más célja, mint híven és igazán rajzolni az uzorás zsidót, megmutatva gyűlöletének nagyságát, de szem elé állítva az okokat is, melyek azt, ha nem is igazolják, legalább megmagyarázzák. Shylockban nemcsak az uzorást festi, hanem a zsidót is, nemcsak forrása nyomán kötve össze e kettőt egymással, hanem a kor viszonyainak tekintetbe vételével is. A keresztyéneknek az egyházi törvények egyáltalában megtiltották kamatot venni a kölcsönpénzért, a mit a zsidók szabadon és rendszeren gyakoroltak, s az uzorás név a kor felfogása szerint egyértelmű volt a zsidóval. Ezért rajzolta Shakspere az uzorás Shylockban a zsidót is, még pedig oly igaz vonásokkal, úgy eltalálva a zsidók ó-testamentomi világnézetét, észjárását beszédmódját, hogy ez maga is valószínűvé teszi némelyeknek abbeli állítását, hogy Shaks-

pere utazást tett a szárazföldön és egész Felső-Olaszországig eljutott, mert a zsidókat Angliában nem ismerhette meg, hol csak Cromwell alatt nyertek korlátolt letelepedési engedélyt.

Shylockot a pénzvágy és a gyűlölet vezeti. Gyűlöli Antoniót, mint uzsorás; gyűlöli, mint zsidó.

Hőn gyűlölöm, mert Krisztus párthive;
De még dühösben, mert pór bárgyuságból
Ingyen kiadja pénzét, s leviszi
Veleneze piacznán a kamatot.

De Antonio sem viszonozza keresztyén szelidséggel, nemes nagylelkűséggel Shylock gyűlöletét; sőt mindent megtesz, hogy a legteljesebb okot adja rá. Egészen úgy viseli magát iránta, mint ama korban minden nemes és büszke keresztyén, kit nemes büszkesége az uzsorás ellen, keresztyén önérzete a zsidó ellen megvetésre és lealázó bánásmódra szoktatott. Hányszor szidta őt a Rialtón kamatjai miatt, hányszor nevezte vérebnek és hitetlennek, hányszor köpött ünneplő ruhájára! És midőn Shylock mindezt eszébe juttatja, midőn reá szorúl és pénzt kér tőle kölcsön: akkor sincs számára egyetlen jó szava sem s csak régi bánalmazásait ismétli.

Kedvem jöhetne most is úgy nevezni,
Rád köpni, sőt tán megrugdalni is.
Ha kölcsön adsz, ne úgy adj, mint szives
Barátaidnak (mert mikor kívánt
Díjt a kopár fémért barát baráttól?)
Mint ellenednek adj inkább nekem

Shylock meg is teszi; mint ellenségének adja a pénzt, s mint ellensége akarja behajtani rajta. Most már nagyobb benne a vallási fanatizmus gyűlölete, mint az uzsorás pénzvágya; megkaphatná követelésének háromszorosát is, de ő csak kötését akarja, a gyűlölt keresztyén életét. Nemcsak a megbántott egyén gyűlölete tör ki most belőle; a századokon át elnyomott, megrugdalt, emberi önérzetéből kivetköztetett faj gonosz bosszúvágya adja kezébe a kést; nem egyedül őt magát, hanem egész nemzetét véljük látni, midőn kését köszörüli, épen úgy, mint nem egyedül az ő keserűségét, hanem egész faját halljuk e sikoltásában: «Nincsenek a zsidónak szemei? nincsenek a zsidónak kezei, életműszerei, tagaránya, érzékei, indulatai, szenvedélyei? Nem ugyanazon táppal él, ugyanazon fegyverekkel sebesíttetik, azon kóroknak alá vetve, azon óvszerektől gyógyulva, ugyanazon tél s nyártól hűvítve hevítve, mint a keresztyén? Ha megszúrtok, nem vérzünk-e, ha csiklandotok, nem nevetünk-e? ha megmérgeztok, nem halunk-e meg? s ha bántotok, ne álljunk-e bosszút?

És mi ne bámuljuk-e a költőt, ki a XVI. században, korának egyetemes és uralkodó elfogultsága alatt ily kifejezést tudott adni az elnyomott emberi érzet feljajdulásának, s így tudta egy képen egyszerre megmutatni az eltiprott faj gonoszságát és gonoszságának magyarázatát? Shylock alakja legtalálóbbról illusztrálása azon igazság-

nak, hogy a valódi tragikum és komikum között lényegileg semmi különbség sincs; a különbséget csak a szempont teszi, melyből tekintjük. Midőn Shylock bosszúvágyában kudarcot vallva, pénzét leányát elveszítve, vagyonától megfosztva, arra kényszerítve, hogy hitvány életének megmentéséért hitéről lemondjon és javait leánya gyűlölt csábítójának hagyja, megvetve, kigúnyolva, kikaczagva elsompolyog, a XVI. század közönsége nevetgett fölötte és komikusnak találhatta, de a mi emberiesebb érzésünk hajlandóbb igazat adni ama hölgynek, ki a Drury-Lane színházban Shylock távozása után önkénytelenül felkiáltott: «The poor man is wronged!» (Szegény emberrel rosszul bántak.)

A VELENCZEI KALMÁR.

SZEMÉLYEK.

Velencei Doge.

Marokkói herczeg } Portia kérői.
Aragoni herczeg }

Antonio, velencei kalmár.

Bassanio, barátja.

Gratiano,

Solanio,

Salarino,

} Antonio s Bassanio barátai.

Lorenzo, Jessica kedvese.

Shylock, zsidó.

Tubal, zsidó, barátja.

Lancelot Gobbo, Shylock szolgája.

Öreg *Gobbo*, Lancelot atyja.

Salerio, velencei hírnök.

Leonardo, Bassanio szolgája.

Balthazar,

Stephano,

} Portia szolgái.

Portia, gazdag úrnő.

Nerissa, kísérlőnéje.

Jessica, Shylock leánya.

Velencei Tanácstagok, Törvényszéki Tisztek, Tömlöcz-ör,
Szolgák s Kiséret.

Színhely: részint Velenczében, részint Belmontban,
Portia lakán.

ELSŐ FELVONÁS.

I. SZÍN.

Velenceze, utca.

Antonio, Salarino, Solanio.

ANTONIO.

Én nem tudom, mért kedvem oly borús.
Nekem teher, s úgy látom, nektek is.
De hogy ragadt, hol szállhatott reám,
Mi fajta, vagy miből keletkezett,
Ki nem tanulhatám.
S oly elbutulttá tőn e méla bú,
Hogy enmagamra bajjal ismerek.

SALARINO.

Az óceánon hánykódik szived,
Ott, hol kevély vitorlájú hajóid,
Mint főurak s dús polgárok habon,
Vagy mint a tenger bámulványai,
Lenéznek a kis tőzsér-járművekre,
Tisztelve, üdvözölve általuk,
A mint tovább lengnek szőtt szárnyakon.

SOLANIO.

Hidd el, ha koczkán annyim állana,
 A messzeségben bolygna vágyaim
 S reményeim jobb része. Szüntelen
 Fű-szórva lesném, merre tart a szél,
 Térképeken rév-, gát- s öbölt keresnék ;
 S kétségkívül minden tárgy, mely veszélyt
 Képes leendne vonni kincseimre,
 Leverne.

SALARINO.

Ételhűsítő fuvásom

Lázt hozna rám, mihelyt eszembe jutna :
 Mily kárt tehet nagy szél a tengeren.
 Ha a fővényórát tekinteném,
 Zátonyt és sekélyt alkotna képzetem ;
 Látnám dús Andriám homokba fúrva
 Mint hajtja meg lejjebb bordáinál
 Nagy ormát, hogy sirjával csókolózzék.
 Egyházba menve, a szentelt falak
 Eszembe hoznák a vézszirteket,
 Mik gyöngé gályám oldalához érve,
 Zúgó vizekbe szórnák fűszerim,
 És selymeimmal a habot ruháznák.
 S így ki előbb mérhetlen kincs ura,
 Most tönkre jutva. S erre gondoló
 Eszmém vagyon, hát arra ne legyen,
 Hogy ily eset mély gyászba ejtene ?
 Ne mondja senki, én tudom, hiába,
 Árúi sorsán agg Antonio.

ANTONIO.

Hidd el, nem úgy van. Áldom sorsomat,
Nem egy hajóra bízvák kincseim,
Sem egy vidékre; s összes birtokom
Nem függ ez év forgó kockáitól.
Kedvem nem áruim miatt borong.

SOLANIO.

Tehát szerelmes vagy?

ANTONIO.

Dehogy, dehogy!

SOLANIO.

Az sem? Mondhatni hát, hogy bú emészt,
Mert kedved elment; s szintoly könnyű volna
Szöknöd, nevetned s vígnak mondanod
Magad, mert nincs borúd. No esküszöm
A kétfejű Jánusra, hogy koronként
Csoda szenteket hoz létre a teremtő.
Emez szemével szüntelen kacsint
S kaczag, mint dudaszóra papagály;
A másik oly eczet-tekintetű,
Hogy nem vonítja száját egy mosolyra,
Habár a tréfán Nestor is nevetne.

(Bassanio, Lorenzo és Gratiano jönnek.)

Itt jön nemes véred Bassanio,
Lorenzo s Gratian. Isten veled;
Jobb társaságra hagyva, távozunk.

SALARINO.

Maradtam volna, míg föl nem derülsz,
Ha nem jövének érdemesb barátid.

ANTONIO.

Elöttem magasan áll becsetek:
S én úgy veszem, hogy tisztetek hiv el,
S ti kaptok a bucsúzhatás ürügyén.

SALARINO.

Tisztelt barátim! áldás véletek.

BASSANIO.

Mikor ne vessünk együtt, jó urak?
Beh ritkán látjuk egymást! Illik ez?

SALARINO.

Kellő időben majd bátrak leszünk . . .

(Salarino és Solanio el.)

LORENZO.

Bassanio, mivel reáakadtál
Antonióra, távozunk: de délben
Legyen szerencsénk a mondott helyen.

BASSANIO.

Minden bizonynyal.

GRATIANO.

Rossz színbe' van, signor Antonio;

Nagyon szivére vette a világot,
 Elveszti azt, ki sok búval veszi.
 Végkép megváltozott ön, higye el.

ANTONIO.

Elöttem a világ, világ marad, —
 Hol, Gratian, szerep jut mindegyünkre,
 S rám búskomoly.

GRATIANO.

Én játszom a bohót:

Agg ránczok kéj s mosoly közt jöjenek ;
 Inkább hevítse a bor májamat,
 Hogysem sohaj fagylalja szivemet.
 Ember, kiben meleg vér folydogál,
 Alabástromból kimetszett őseként
 Mért ülne, s ébren mért szunyadna el ?
 S mért mászna sárgaságba bú miatt ?
 Antonio, egy pár szót mondanék :
 Szeretlek és barátság szól belőlem ; —
 Van oly emberfaj, melynek arczzsine
 Álló mocsárként behártyásodik ;
 Mely konokul hallgat, remélve, hogy
 E hallgatás majd mély ész-, bölcseség-
 S érdemnek adja rája látszatát.
 És mintha mondaná : « Jóspap vagyok ;
 S ha megnyitom szám, egy eb se ugasson ! »
 Antonióm, oh, ismerék sokat,
 Kit csak azért néz bölcsnek a világ,
 Mert szót se' szól. Hanem, szentül hiszem,

Nyitná ki száját, vétkeznék fülünk,
 Mert e hadat bolondnak czímzené.
 Majd mondok erről másszor többet is;
 Csak ne halászsíz e méla cselalfattal
 E vélemény, e kövi ponty után.
 Jer, jó Lorenzo, kissé távozzunk,
 Ebéd után leczkém bevégezem.

LORENZO.

Jó; délutánig elválunk tehát;
 Ily néma bölcs lesz még belőlem is,
 Mert Gratiano szólni soh' se' hagy.

GRATIANO.

Légy csak körömben vagy két éven át:
 Nyelved hangját is elfeledheted.

ANTONIO.

Eredj! bizony még csevegő leszek!

GRATIANO.

Helyes; kettőben szép a hallgatás:
 Koros leányban, s füstölt marhanyelvben.

(Gratiano és Lorenzo el.)

ANTONIO.

Hát már beszéd ez?

BASSANIO.

Gratiano töménytelen semmit hord össze, —

többet, mint bárki más Velenczében; okos eszméivel oly arányban, mintha két buzaszemet rejténél két véka polyva közé; keresheted egész nap, míg megtalálod; — s ha megtaláltad, kár volt utána fáradni.

ANTONIO.

De mondsza csak, miféle hölgy, kihez
Titkos zarándok útat esküvel,
Kiről ma mondád, hogy nyilatkozol.

BASSANIO.

Hisz ösmered te is, Antonio,
Mint roncsolám meg összes birtokom,
Kissé nagyobb fényt élvezve, mintsem azt
Szűk vagyonom folyvást, kiállaná.
S nem azt nyögöm most, hogy rólam letün
A csillogás; hanem főgondom az,
Mint rövhatom le számos tartozásom,
Melylyel kissé pazér ifju korom
Elhalmozott. Antonio, neked,
Legtöbbel tartozom pénz- s szeretetben;
S felbátorit baráti hű szived,
Kitárni minden tervem, céljaim:
Mint szándokom lerázni tartozásim.

ANTONIO.

Kérlek, tudasd velem kedves barátom!
S ha, mint magad, megállhat terved is
A becsület szemében: légy nyugodt:

Tárczám, személyem, összes vagyonom,
Használatodra szívesen ajánlom.

BASSANIO.

Gyermekkoromban ha nyilam veszett,
Előbbi úton új vesszőt lövék,
Hason nagyságut és jobban vigyázva,
Az elsőt föllelendő; — s két nyilat
Koczkázva, mind a kettőt meglelém.
Idéztem e gyermekpéldát előtted,
Mert a mi most jön, tiszta ártatlanság.
Atdál sokat kölcsön; s vad ifjúként
Elvesztém kölcsönöd: de légy szíves
Előbbi tájra löni új nyilat;
S nem kétkedem, hogy célra jól vigyázva,
Vagy föllelem mind a két lövetet;
Vagy a hátulsót visszahozhatom
S az elsőért hálás adós maradnék.

ANTONIO.

Régóta ismersz; mért veszítesz időt,
Hogy így kerülgeted vonzalmamat.
Bizonyynal inkább sebzed e szívet,
Kétkedve végtelen buzgalmamon,
Mint hogyha elpazarlod mindenem.
Csak mondd azért, számodra mit tegyek,
Miről tudod, hogy rá képes vagyok,
S legitt segíték rajtad; szólj tehát.

BASSANIO.

Belmontban egy hölgy; gazdagon maradt
 Bájos s ez ígénél is bájosabb,
 Csodás erényű: néha szemei
 Küldtek felém szép néma hirnököt.
 Portia nevet visel, s szintoly dicső
 Mint Cato lánya, Brutus Portiája.
 S becsét a nagy világ jól ismeri,
 Mert mind a négy szél hordta néki a
 Hires kérőket; s napszín haja
 Halántékán aranygyapjként lebeg,
 Colchosi parttá téve csarnokát,
 Hová érette sok Jáson hajóz.
 Édes barátom! módom volna csak
 Fényben közülök egygyel versenyezni:
 Oly kedvező sikert jósol szívem,
 Hogy boldogulnék kétségen kívül.

ANTONIO.

Tudod, javaim mind künn a tengeren:
 Nincsen pénzem és módom rögtönzeni
 Nagy összeget: hanem menj s nézz körül,
 Meddig terjed hazánkban hitelem.
 Feszítsd meg azt, habár a végletig,
 És fényben udvarolj szép Portiádnak.
 Menj, láss utána, én meg másfelé,
 Pénzt hol kerítsünk, s én nem kétkedem,
 Nevem- s kezességemre kaphatunk. (El.)

II. SZÍN.

Belmont. Szoba, Portia házában.

Portia és Nerissa.

PORTIA.

Lelkemre, Nerissa, kis személyem végkép megúnta e nagy világot.

NERISSA.

Megúnná, édes nagysád, ha nyomorai ép oly bő mértékkel volnának, mint jó szerencséi. S még is, a mennyire látom én, szintoly beteg, ki eltelik a sokkal, mint az, ki semmi mellett éhezik. Nem közönséges boldogság tehát a közép állapot: a *túlbőség* hamarabb öszül meg, de az *elég* tovább él.

PORTIA.

Jó mondatok, s jól advák elő.

NERISSA.

Jól követve, még jobbak lennének.

PORTIA.

Ha tenni oly könnyű lenne, mint tudni: mit legjobb tenni; kápolnák templomokká, s a szegény nép gunyhói fejedelmi palotákká változtak volna. Jó pap az, ki saját intéseit megfogadja;

könnyebb húszat tanítanom, mi legyen a legjobb teendő, mint beállnom a húsz közé egynek, követni saját tanítmányimat. Az agyvelő tervezhet törvényeket a vér számára; de a heves természet átszöki a hideg észet. *Ifjú* bolondság oly nyúl, mely átugorja az *aggastyán* jó tanács hálóit. De ez okoskodás nem képes számomra férjet választani. — Ah, e szó: *választás!* Nem választhatom, kit akarnék; s nem utasíthatom el, ki nem tetszik. Élő leány akaratját így zabolázza holt atyjáé. — Nem keserves, Nerissa, hogy nem választhatok s nem utasíthatok vissza senkit?

NERISSA.

Ön atya mindig erényes volt: s szent férfiaknak a halál órájában jó ötleteik vannak. — A sors-húzás tehát, mit ő e három: *arany-*, *ezüst-* és *ólom-*szekrényvel kigondolt, (mely szerint az nyeri el önt, ki az ő véleményét eltalálja), kétségkívül senki részére nem üt jól ki, csak azéra, kit ön igazán szeret. Hanem mily fokú vonzalmat érez ön ez ideig érkezett fejedelmi kérői iránt?

PORTIA.

Kérlek, mondd sorra nevöket; s a mint nevezed, én írom; s leírásomhoz képest ítélj vonzalmamról.

NERISSA.

Először is itt a nápolyi herczeg.

PORTIA.

Az igazi vad csikó, mert semmit sem tesz, csak lováról beszél; s önnön szép tulajdonai fő díszeül tekinti, hogy ő azt maga képes patkolni. Nagyon félek, édes anyja mélyen talált valami kovács szemébe nézni.

NERISSA.

Itt van tovább a pfalzi grófság.

PORTIA.

Ez meg mindig komor szemeket vet, mintha mondaná: «ha nem kellek, válaszszt mást.» Hallgatja a víg meséket s nem mosolyg: félek, vén korában siró bölcsesé válik, minthogy már ifjúságában oly tele van hozzá nem illő komorsággal. Készebb lennék férjhez menni egy halálfőhöz csonttal szájában, mint ezek bármelyikéhez. Isten mentsen e kettőtől.

NERISSA.

Mit szól ön a francia úr, Monsieur Le Bonhoz.

PORTIA.

Isten teremtése, hadd menjen hát emberszámban. Tréfán kívül, tudom, hogy bűn a gúnyolódás: de neki, mit! jobb lova van, mint a nápolyinak: begyakorlottabb rossz szokása komor szemet vetni, mint a pfalzi grófnak: ő mindenki és senki;

ha egy rigó füttyöl, ő bakugrásokat tesz : megvívna saját árnyékával. Ha neje lennék, húsz férfi neje lennék. Ha szives volna megvetni, megbocsátanám ; mert ha örülésig szeretne is, soha sem viszonozom neki.

NERISSA.

Mit szól ön Faulconbridge, ifjú angol báróhoz ?

PORTIA.

Tudod, mit sem szólok hozzá, mert se ő nem ért engem, se én őt ; ő nem tud se latinul, se francziául, se olaszul : pedig törvényszék elé állhatsz s esküt tehetsz le, hogy én egy fillér árut sem tudok angolul. Ő derék férfi arczkép : de fájdalom ! ki társaloghat néma bálvánnyal ? Mily csodásan öltözködik ! Azt hiszem, kabátját Olaszországban vette, bő nadrágját Franciaországban, sipkáját német földön, s modorát mindenütt.

NERISSA.

Hát szomszédjáról, a skót lordról mit tart ön ?

PORTIA.

Azt, hogy szomszédi szeretet van benne : mert egy nyaklevest kapott az angoltól, s megesküdött, hogy visszafizeti, mihelyt képes lesz : azt hiszem, a francia lett kezese, s az írt helyette alá,

NERISSA.

Hát az ifjú német, a szász herczeg unoka-
öcscse, mint tetszik önnek?

PORTIA.

Nagyon rosszúl reggel, mikor józan; s még
rosszabbúl délután, mikor ittas. Mikor legjobb,
kissé rosszabb az embernél; s mikor legrosszabb,
kissé jobb a baromnál. Legrosszabb esetben tőle,
hiszem, sikerülni fog menekülnöm.

NERISSA.

Ha elszánja magát a választásra, s az igaz
szekrényt választja: atyja akaratját szegné meg
ön, ha vonakodnék őt férjül fogadni.

PORTIA.

Legrosszabb esetben, kérlek, tégy egy rajnai
borral telt nagy billikomot a hamis szekrényre:
mert ha ördög volna is benne, kívül meg e kísé-
rés, tudom ezt választaná. Bármit elkövetek, Ne-
rissa, inkább mintsem szivacs neje legyek.

NERISSA.

Ez urak egyikétől se féljen, kisasszony: tud-
tomra adták véghatározatukát, mely abban áll,
hogy hazatérnek, s nem terhelik többé önt ostro-
maikkal: ha csak boldogult atyja szekrényes ren-

delkezésén kívül valami más úton nem nyerhetik el önt.

PORTIA.

Lennék bár oly vén, mint Sibylla, szüzen mint Diána akarok inkább meghalni, ha csak atyám végrendeleti modorában nem tesz valaki sajátjává. Szeretem, hogy e néhány kérő eszére tért; mert nincs köztük egy is, kinek távollétét forrón ne óhajtanám, s kérem Istent, adjon nekik szerencsés utat.

NERISSA.

Nem emlékszik, nagysád, még atyja életében, egy velencei művelt lovagra, ki Montferrat marquis társaságában jött ide?

PORTIA.

Igen, igen: az Bassanio: úgy hiszem, ez volt neve.

NERISSA.

Úgy van, kisasszony; minden férfiak közül, kiket bohó szemeim valaha láttak, ő szép nőre legérdemesb.

PORTIA.

Jól emlékszem reá, s emlékszem, hogy méltó dicséretedre. — Nos mi újság? (Szolga jó.)

SZOLGA.

A négy idegen keresi önt, hogy búcsút vegyen: s itt egy előposta az ötödiktől, Marokko fejedelmétől, ki hírt hoz, hogy fenséges ura ma este itt lesz.

PORTIA.

Ha az ötödiket oly jó szívvel üdvözölhetném, minővel a másik négytől búcsút veszek: örömet okozna érkezése; — de ha belseje szent, s külseje ily ördögi, jobb szeretem, papom legyen, hogyszem feleségül vegyen. — Eredj ficzkó elől. — Míg egy kérő után beteszszük a kaput, másik kopogtat az ajtón. (El.)

III. SZÍN.

Velence, köztér.

Bassanio, Shylock.

SHYLOCK.

Háromezer arany, — értem.

BASSANIO.

Igen, uram, három hónapra.

SHYLOCK.

Három hónapra, — értem.

BASSANIO.

Melyért, mint mondám, Antonio lesz kezes.

SHYLOCK.

Antonio lesz kezes, — értem.

BASSANIO.

Segíthet ön rajtam? Lesz oly szives? Tudhatom ön választát?

SHYLOCK.

Háromezer arany, három hónapra, s Antonio kezes.

BASSANIO.

Ön válasza erre?

SHYLOCK.

Antonio jó ember.

BASSANIO.

Hallott ön valami ellenkezőt róla?

SHYLOCK.

Ej, nem, nem, nem: — mikor azt mondom: «jó ember», azt értem alatta, tudja ön, hogy jól áll; hanem vagyona koczkán: — egy gályát Tripolisba küldött, másikat India felé. Ezenfelül azt hallom a Rialtón, hogy a harmadikat Mexicóba,

negyediket Anglia felé s így több szállítmányokat szórt szét a külföldön. Már pedig a hajók csak deszkák, a tengerészek csak emberek. Vannak szárazsi patkányok, vízi patkányok; szárazsi tolvajok, vízi tolvajok, a kalózokat értem; ott van továbbá a sok vízveszély, szelek, sziklák. Mind a mellett az ember elég jól áll. — Háromezer arany — azt hiszem, kezességét elfogadhatom.

BASSANIO.

Egész bátorsággal.

SHYLOCK.

Biztos akarok lenni, tehetem-e; s hogy biztos lehessek, meggondolom magam. Szólhatok Antonióval?

BASSANIO.

Ha tetszik önnek velünk ebédelni.

SHYLOCK.

Igen, hogy disznóhúst szagoljak: azon szállásból egyem, melybe önök prófétája, a Nazarén, az ördögöket bebűvölte. Veszek önökkel, adok önökkel, beszélek önökkel, járok önökkel s a többi; de nem eszem, nem iszom önökkel, nem imádkozom önökkel. Mi újság a Rialtón? Ki jön itt? — (Antonio jó.)

BASSANIO.

Ez signor Antonio.

SHYLOCK (félre).

Mily csalfa publikán tekintetű!
 Hőn gyűlölöm, mert Krisztus párthive;
 De még dühösben, mert pór bányuságból
 Ingyen kiadja pénzét, s leviszi
 Velence piaczn a kamatot.
 Ha egyszer oldalához férhetek,
 Kitöltöm rajta régi bosszumat.
 Utálja ő szent népem s legyaláz
 Legtöbb kereskedők körében is;
 Szid engem, üzletem, s jogos nyerésem,
 Mit uzsorának hív. — Veszszén fajom,
 Ha megbocsátok!

BASSANIO.

Shylock, mit csinál ön?

SHYLOCK.

Gondolkozom kész összegim felől,
 S a mennyiben fejből emlékezem,
 Három ezer zecchinnyi összeget
 Nem rögtönözhetek. — De mit? hiszen
 Tubal, ama gazdag hitsorsosom,
 Segíteni fog. — Várjunk csak! — Hány havat
 Mondott ön? — (Antonióhoz) Áldás önre, édes úr!
 Nagyságod az, kiről beszélgetünk.

ANTONIO.

Shylock, habár kölcsönző soh' se voltam,

Adván s vevén kamatra pénzeket:
De hogy barátom sürgetős baján
Segítsek, e szokást most megtöröm. —
Tudtára adtad, mennyi kell?

SHYLOCK.

Igen,

Három ezer arany.

ANTONIO.

S három havig.

SHYLOCK.

Igen, feledtem, három hónapig.
De jó; — ön a kezes! — Lássuk. — Hanem
Ön mintha mondta volna, hogy soha
Nem ad s nem vesz kamatra.

ANTONIO.

Nem, soha.

SHYLOCK.

Mikor nagybátyja Lában juhait
Örzötte Jákob, harmad örökös
Szent Ábrahám után (böles anyja is
Működve részén) úgy van, harmadik —

ANTONIO.

Nos, mit csinált? Tán uzsorát szedett?

SHYLOCK.

Nem, nem szedett közvetlen uzorát,
 Mint mondanók; — mit tett? figyeljen ön!
 A mint Lábánnal akként egyezett,
 Hogy díjául a tarka s pettyezett
 Bárányokat nyerendi: őszkor a
 Gerjedt juhok kosokhoz fordulának;
 S midőn a nemzés műve végtire
 Kezdődik a gyapjas szülők között,
 Hántott eszélyes pásztorom néhány
 Vesszöt, s a pározás munkája közt
 A fölhevült juhnyáj elé raká.
 S ekként fogadva, elléskor csupa
 Tarkát fiadztak; ez mind díja lett.
 Így tett szert nyereségyre: s áldva lön.
 S a nyereségy áldás, ha lopva nincs.

ANTONIO.

Szerencse volt, s megérdemelte Jákob;
 Ezt nem saját hatalma hozta létre,
 Egy égi kéz intézte azt imígy.
 Tán a kamat védelméül hozád föl?
 Vagy aranyod s ezüstöd kos- s juhnyáj?

SHYLOCK.

Én nem tudom: látom, hamar tenyész.
 Hanem figyeljen ön.

ANTONIO.

Hallod, barátom,
Védvül az ördög bibliát idéz.
A szent tanúkat feltoló galád
Olyan, mint a mosolygó arczu gaz,
Kecses, de szívben megrothadt gyümölcs.
Oh, a hamisság mint ragyog kívül.

SHYLOCK.

Három ezer arany; — szép pénz, kerekszám.
Három hónapra, hadd lám, mi esik?

ANTONIO.

No hát, Shylock, lehetsz-e oly szives?

SHYLOCK.

Signor Antonio, ön a Rialtón
Sokszor, nagyon sokszor szidalmazott
Pénzösszegim s kamatjaim miatt.
Én tűrve s vállvonítva hordozám,
Mert béketűrés népem öröke.
Véreb s hitetlen czimmal illetett ön,
S zsidós ünnepruhámra köp vala, —
Csak, mert tulajdon pénzem forgatom.
Hagyján! ihol most ön reám szorul!
Itt van la! hozzám jó s ezt mondja ön:
«Adj pénzt, Shylock, kérlek.» S ön mondja ezt,
Ki nyálával szakállam szennyezé,
S lábbal taszitott, mintha kores kutyát

Rugdalna küszöbén : s kérelme pénz !
 Mit mondjak önnek ? Szóljak-é imígy :
 « Van pénze ebnek ? Lehető-e az,
 Eb kölcsönözhet-é ily összeget ? »
 Vagy meghajoljak tán, s adósi hangon,
 Fojtott lehellet- s gyáván suttogó
 Hunyászkodással ily szót ejtsek-e :
 « No, drága úr, mult szerdán rám köpött,
 Minap kirugdalt ; másik izbe' meg
 Eb czímmel illetett, s e bókokért
 Most ennyi s ennyi pénzt kölcsön adok.

ANTONIO.

Kedvem jöhetne most is úgy nevezni,
 Rád köpni, sőt tán megrugdalni is.
 Ha kölcsön adsz, ne úgy adj, mint szives
 Barátaidnak (mert mikor kívánt
 Díjt a kopár fémért barát baráttól?)
 Mint ellenednek adj inkább nekem :
 S ha szót szegek, jobb arczczal hajthatod be
 Birságkötésed.

SHYLOCK.

Ej, hogy dörg reám ön !
 Megnyerni vágyom jó barátomúl,
 Feledni rám dobott szidalmait,
 Segíteni sürgetős szükségein,
 S kamatban egy fillért sem venni el.
 De rám se' hallgat. Bár ajánlatom jó.

ANTONIO.

Jóság, valóban.

SHYLOCK.

Látni fogja ön.

Jerünk a jegyzőhöz, — s írjon kegyed
Ott egy kötést alá, — s csak tréfakép, ha
Ön nem fizet meg a jegyzett napon,
Ez s ez helyen, így s ennyi összeget,
Mint a kötés kiszabja: bűnhődésül
Husából egy egész fontot teszünk
Írásba, mit bátran kimetszhetek,
Bárhol tetszik testéből kiszakítnom.

ANTONIO.

Én kész vagyok, s aláírom nevem, —
S azt mondom, a zsidó nagyon szives.

BASSANIO.

Nem engedem, hogy ily kötésre lépj;
Készebb leszek tovább szigorgani.

ANTONIO.

Ne félj, fiu, lejárni nem hagyom;
Két hó alatt, egy hóval hamarább,
Mint a határidő, kilenczszer annyi
Sőt több becsű vagyont várok haza.

SHYLOCK.

Oh e keresztyének! szent Ábrahám!
 Kik kőszívűleg mások czélzatát is
 Gyanusítják. — Kérem, feleljen ön:
 Ha megtörendi napját, mit nyerek,
 Behajtva a lejárt kötlevelet?
 Egy fontnyi hús, emberből véve ki,
 Nem oly becses s nem oly használható,
 Mint kecske-, bérány- s ürühús. S midőn
 Tetszéseért tevém ajánlatom,
 Ha felfogadja, jó: ha nem, maradjon!
 S jó szívemért, kérem, ne bántsának.

ANTONIO.

Igen, Shylock, az alku állni fog.

SHYLOCK.

Tehát a jegyzőnél találkozunk.
 Ön útasítsa e tréfás kötésre;
 Én meg megyek s a pénzt rögtön hozom. —
 Kissé benézek otthon, mert lakom
 Egy gaz fiú kétes gondjára biztam;
 S legott önnél termek.

ANTONIO.

Siess tehát. (Shylock el.)

Derék zsidó. Im még a héber is
 Keresztyénné lesz: mert jó szive van.

BASSANIO.

Szép szó, hamis szív: nem hiszek neki.

ANTONIO.

Hagyján! ne félj; nem lappang itt veszély,
Idő előtt megjő minden hajóm. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Belmont. Szoba Portia házában.

Trombita-tus. Föllép a marokkói herceg s kísérete.
Portia, Nerissa s más cselédei.

MAROKKÓI HERCZEG.

Kérlek, ne vess meg engem szinemért!
Cselédruhája ez dicső napunknak,
Ki mint közel szomszédját ápolá.
Állítsd ki észak legszökébb fiát,
Hol jégcsapot sem olvaszthat föl a nap,
S hasítsuk fel karunkat kedvedért,
Lássuk, melyőnknek vére pirosabb.
Mondom neked, szép hölgy, vitézeket
Rémíte arczom: s esküszöm szivemre,
Hogy égővünk első leányi is
Szeretve nézték. E szint semmivel
Föl nem cserélném, csak ha általa
Vonzalmadat lopnám el, szép királynóm.

PORTIA.

Határozatomban nem vezet csupán
 Leányszemek gyöngéd kívánata.
 A sorshuzás, melytől függ végzetem,
 Jogot sem nyújt szabad választhatásra.
 De ha atyám meg nem szorít vala
 Korlát gyanánt szavával, hogy csak az
 Birjon, ki a mondott uton nyer el:
 Dicső herczeg, vonzalmam oly fokán
 Állnál, miként kérőim eddigi
 Sorában bárki.

MAROKKÓI HERCZEG.

Ezt is köszönöm;
 Kérlek, vezess hát a szekrényekig
 Szerencsepróbát tenni. — Kardvasamra,
 Mely Sophit ölt s egy perzsa herczeget,
 S három csatában verte meg Sulejmant, —
 A legvadabb szemet levillogom,
 A legmerőbb szivet ledaczolom,
 Medvétől elszakítom kölykeit,
 S arslánt, midőn ordít zsákmány után,
 Érted boszantni kész vagyok. De ah!
 Ha Hercules s Lichas koczkát hajít,
 Ki a vitézebb? a nagyobb vetést
 Esetleg a gyengébb kezű teszi;
 S Alcídot így apródja győzi meg.
 Lehet, hogy én is, (mert vak sors vezet)

Mit bectelen fog nyerni, elhibázom,
S búmban halok meg.

PORTIA.

Sorsodat viseld!

S vagy meg ne kísértsd e kétes merényt,
Vagy tégy le esküt, hogy, ha nem találsz,
Egy nővel is házasságról soha
Jövőre nem szólsz: jól vigyázz tehát.

MAROKKÓI HERCZEG.

Igen, fogok: jőj, vigy sorsom felé.

PORTIA.

Előbb egyházba! — s majd ebéd után
Kisértsd a végzetet.

MAROKKÓI HERCZEG.

Szerencse rá!

Üdvöt szivemnek, vagy kint, mely megöl. (El.)

II. SZÍN.

Velenczē, Uteza.

Lancelot, később az öreg *Gobbo*.

LANCELOT.

Világos, lelkiismeretem megengedi, hogy gazdámtól, e zsidótól, elszökjem. Az ördög rángatja könyököm, megkísért s így szól: «Gobbo, Lance-

lot Gobbo, jó Lancelot, vagy jó Gobbo, vagy jó Lancelot Gobbo, használd lábaid, fohászkodjál neki, s vedd illára a dolgot!» Lelkiismeretem így szól: «Vigyázz, becsületes Lancelot, vigyázz, becsületes Gobbo, vagy mint fentebb, becsületes Lancelot Gobbo; el ne fuss, világért el ne illants.» Nos, a ménkü bátor ellenség kotródásra nógat. «Rajta» — szól a gonosz — «el» szól a gonosz — «az ég szerelmiért, tüzeld neki magad, — szól a gonosz — és szökjél meg.» De lelkiismeretem, szivembe csimpajkózva, igen bölcsen így szól hozzám: «Becsületes barátom, Lancelot, becsületes ember fia lévén» vagy inkább becsületes asszony fia; mert köztünk maradjon, atyám egy kicsit oda sült, egy kis mellékize volt neki; nos hát lelkiismeretem azt mondja: «Lancelot, ne mozdulj.» «Mozdulj» — mond a gonosz, — «ne mozdulj» — mond a lelkiismeret. Lelkiismeret, mondom, tanácsod jó. Gonosz, mondom, tanácsod jó. — Ha lelkismeretemre hagyom magam, zsidó gazdám mellett kellene maradnom, ki (Isten ments meg!) olyan ördögfajta; s ha a zsidótól megszököm, a gonosz ellenséget követném, ki pedig — engedelmet kérek — maga az ördög. Bizonyosan a zsidó maga a megtestesült ördög; lelkemre! lelkiismeretem némileg irgalmatlan lelkiismeret, ha azt tanácsolhatja, hogy zsidónál maradjak. Az ördög nyájasb tanácsot ad; megszököm, ördög, parancsolj inaimmal, megszököm.

(Föllép az öreg Gobbo egy kosárral.)

GOBBO.

Uram, ifjú úr, kegyed; kérem, merre van a zsidó úr háza?

LANCELOT.

(Félre.) Oh ég! ez az én igaz nemző atyám, ki vaknál is vakabb lévén, nem ismer föl. Űzők vele egy kis tréfát.

GOBBO.

Uram, ifjú uram, kérem, melyik út vezet a zsidó úr házához?

LANCELOT.

Térjen ön a legközelebbi szögletnél jobbra; hanem mindjárt a legközelebbi szögletnél balra; érti? s a legközelebbi szögletnél ne térjen egyik oldalra is, hanem csavarodjék ki egyenesen a zsidó háza felé.

GOBBO.

Teringettét! nehéz lesz oda találnom. Nem mondhatná meg az úr, vajon egy Lancelot nevű, ki nála lakik, nála lakik-e vagy sem?

LANCELOT.

Lancelot ifjú úrról szól maga? — (Félre.) Megálljunk, most zavarom a vizet. — (Fenhangon.) — Lancelot ifjú úrról szól maga?

GOBBO.

Nem ifjú úrról, kérem, hanem egy szegény ember fiáról; atyja — bár én mondom — becsületes, rendkívül szegény ember, s Istennek hála, jól birja magát.

LANCELOT.

Nem bánom, legyen apja akármilyen; mi Lancelot ifjú úrról beszélünk.

GOBBO.

Kegyed alázatos szolgája, Lancelotról, uram.

LANCELOT.

De kérem, *ergo*, öreg férfiú, *ergo*, kérem, Lancelot ifjú úrról szól ön?

GOBBO.

Lancelotról, ha úgy tetszik uraságodnak.

LANCELOT.

Ergo Lancelot úrról. Ne szólj, atyám, Lancelot úrról, mert azon úrfi (a végzetek, sors rendelményei, s más ily csodás kifejezések, a három nővér s a tanulság több más hasonló ágaihoz képest) valóban kimult; vagy mint kegyelmed mondaná egyszerű szavakkal, mennybe ment.

GOBBO.

No, attól Isten mentsen! a fiú vénségem valódi istápja, igazi támaszom volt.

LANCELOT (Félre).

Fütykös, sövénykaró, istáp, vagy támasz kinezésesem volna? — (Hozzá.) Ismersz-e, atyám?

GOBBO.

Oh, könyörgöm, nem ismerem az ifjú urat; de kérem, mondja meg ön, fiam (Isten nyugtassa lelkét!) él-e vagy meghalt?

LANCELOT.

Nem ismersz, atyám?

GOBBO.

Ah uram, vak vén ember vagyok; nem ismerem önt.

LANCELOT.

No, valóban, ha szemeid épek volnának is, lehet, hogy nem ismernél. Bölcs atya, ki saját gyermekére ráismer. Jó öregem, újságot mondok fiadról. (Letérdel). Add rám áldásod: az igazság napfényre jó; gyilkosság nem maradhat soká titokban; — az ember fia igen; — de az igazság végre kiszül.

GOBBO.

Kérem, uram, álljon fel. Tudom, hogy ön nem Lancelot, az én fiam.

LANCELOT.

Kérem, ne üzzük tovább e bohóságot, hanem add reám áldásod: én vagyok Lancelot, legényfiad, a ki volt; magzatod, a ki van; gyermeked, a ki lesz.

GOBBO.

Nem képzelhetem, hogy az én fiam ön.

LANCELOT.

Nem tudom, mit véljek e felől; de én vagyok Lancelot, a zsidó szolgája; s bizonyosan tudom, hogy Margit — a te nőd — anyám.

GOBBO.

Neve valóban Margit; kész vagyok megesküdni, ha Lancelot vagy, az én saját testem és vérem vagy. Seregeknek királya, mekkora szakállad nőtt: több szőr van álladon, mint az én taligás pejko lovam farkán.

LANCELOT.

Úgy látszik hát, a pejko farka visszafelé nő: tisztán emlékszem, mikor utószor láttam, több szőr volt farkán, mint az én arczomon.

GOBBO.

Uram teremtöm! mint elváltotál! Hogy jösz ki gazdáddal? Ajándékot hoztam neki. Mint jötök ki egymással?

LANCELOT.

Jól, jól; hanem részemről, mivel nincs nyugtom, míg meg nem szököm, nem nyugszom, míg egy jó darab földön át nem szököm. Gazdám igazi zsidó: neki ajándékot? zsineget neki! holtra éhezem szolgálatában: minden újjamat bordáimmal számíthatod meg. Atyám, örvendek jöttödon: add ide ajándékodat egy Bassanio nevű úr számára, ki igazán pompás új libériákat ad. Ha be nem vesz szolgálatába, futok, a meddig Isten földje terjed. — Oh ritka szerencse! itt jó épen! Járulj hozzá, atyám! mert zsidó legyek, ha tovább szolgálom a zsidót.

(Bassanio, Leonardo és kíséret jönnek.)

BASSANIO.

Megteheted, de siettesd, hogy az estebéd legfölebb öt órakor készen legyen. Juttasd kézhez e leveleket: rendeld meg a cselédruhákat, s kérd meg Gratianót, jöjjon mielőbb szállásomra. (Szolga el.)

LANCELOT.

Rajta, atyám!

GOBBO.

Isten áldja meg nagysádat.

BASSANIO.

Köszönöm. Van valami bajod velem?

GOBBO.

Itt van fiam, nagyságos úr, szegény gyerek —

LANCELOT.

Nem szegény gyerek, uram, hanem a gazdag zsidó szolgája, — ki szeretne, uram, — mint atyám specificálni fogja —

GOBBO.

Nagy infectioja volna, uram, mint szokás mondani, a szolgálatra —

LANCELOT.

Valóban, röviden és egyszerűen, a zsidónál szolgállok, s óhajtanék — mint atyám specificálni fogja, —

GOBBO.

Gazdája és ő (engedelmet kérek nagysádtól) úgy jönnek ki egymással, mint a kutya és macska.

LANCELOT.

Egy szóval, az igazat kimondva, a zsidó mél-

tatlanúl bánván velem, arra indított — mint atyám, ki, mint reménylem, szegény öreg, fructificálni fogja —

GOBBO.

Itt hozok egy tál ételre való galambot, mit nagysádnak szeretnék ajánlani ; s kérelmem az, —

LANCELOT.

Röviden, a kérelem rám impertinenskedik, mint uraságod e becsületes öreg embertől meg fogja tudni ; a ki — ha én mondom is — öreg ugyan, de szegény ember, édes atyám.

BASSANIO.

Egy szóljon, ne kettő. — Mit akartok ?

LANCELOT.

Ön szolgálatába állni, uram !

GOBBO.

Épen ez a tárgy defectusa, uram !

BASSANIO.

Ismerlek és kérelmed megadom.
Urad, Shylock, ma szólt épen velem,
S magasztalt, ha ugyan magasztalódás,
Elhagyva dús zsidód szolgálatát,
Szegény lovag kíséretébe állni.

LANCELOT.

A régi közmondás jól van fölosztva az én gazdám Shylock és ön között, uram : ön birja Isten kegyét, neki pedig van elég.

BASSANIO.

Szavad helyes : távozz' öreg, fiaddal.
Búcsúzz' el agg uradtól, s házamat
Kérdezd meg. (Kisérőihez). Adjatok tüstént neki
A többinél sujtásosabb ruhát.

LANCELOT.

Jer, atyám! Nem kaphatok szolgálatot, — nem; dehogy van nyelvem! No! (Tenyerére néz.) Ha van Olaszthonban valakinek szebb lapja, s mer vele az írásra esküdni, — nekem jó szerencsém lesz. Rajta! itt egy silány életvonal! itt egy kis csekélység menyecskeket illetőleg; — fájdalom! tizenöt menyecske semmi: — tizenegy menyecske, kilencz leány szorultságból megjárja; — aztán vízbefulástól háromszor megmenekedni, s egy dunnás ágy szélén életveszély közt forogni: türhető menekülés. No, ha a szerencse asszony, ez egyszer derék személy. — Atyám! jer! egy pillanat alatt elvégzem búcsúmat a zsidónál. (Lancelot és öreg Gobbo el.)

BASSANIO.

Kérlek, jó Leonardo, lásd el ezt!
S ha mind beszerzed s jól elrendezéd,

Sietve térj meg; mert barátimat
Estélyre hívtam mára; — menj, siess.

LEONARDO.

Tőlem kitelhetőleg sietek. (Gratiano jó.)

GRATIANO.

Urad hol van, szólj?

LEONARDO.

Íme itt megyen. (Leonardo el.)

GRATIANO.

Signor Bassanio!

BASSANIO.

Gratiano!

GRATIANO.

Egyet kívánnék!

BASSANIO.

Immár megnyeréd.

GRATIANO.

Ne vess meg, elkísérlek Portiához.

BASSANIO.

No jó; tehet'd. De halld meg, Gratiano;
Nagyon merész szavú, vad s nyersfi vagy; —

Neked nem rosszul állnak e vonások,
 S oly szemben nem hibák, mint az enyém.
 De hol nem ismer senki, egy kicsit
 Nagyon szabadnak látszol. Légy szives
 Nehány hideg csepp illemet vegyíteni
 Kedved tűzébe, — mert vad modorod
 Tán rossz világot vetne majd reám,
 S reményt veszítnék.

GRATIANO.

Jól figyelj, öcsém.

Ha józanul nem viselem magam,
 S nem néha jő csak számból egy szitok ;
 Ha imakönyveket nem hordozok
 Zsebemben, és nem nézek komolyan ;
 Ha szent fohászkor arczom nem fedem
 Kalappal el, s *így* nem sóhajtok áment ; —
 S ha nem lesz a miveltség máza rajtam,
 Mint a ki nagy mamája kedveért
 Szenteskedik : — akármivé legyek !

BASSANIO.

No majd meglássuk, hogy tartod szavad !

GRATIANO.

De a ma estvét vedd ki : azt, mi ma
 Történik, föl ne ródd.

BASSANIO.

Dehogy rovom ;

Sőt kérlek, öltsd vigságod legmerészebb
 Mezét föl; mert mulatni akaró.
 Barátaink leendnek. Üdv veled.
 Még sok teendőm van.

GRATIANO.

Megyek Lorenzóhoz s a többihez!
 Estvére mind nálad fogunk teremni. (El.)

III. SZÍN.

Ugyanott. Szoba Shylock házában.

Jessica és Lancelot.

JESSICA.

Mint fáj, hogy így atyámat elhagyod!
 E ház pokol, s te, vidám ördöge,
 Unalma ízét sokszor elvevéd.
 De Isten áldjon, fogd ez aranyat,
 S ha nem sokára látod új urad
 Vendégi közt Lorenzót vacsorán,
 Add át, de titkon, e levélt neki,
 S Isten veled. — Ne lásson szóbeszéd közt
 Atyám együtt.

LANCELOT.

Isten veled! — Pótolják könnyüim nyelvemet.
 Pogány nők legszebbike, legédesebb zsidó hölgy!

Nagyon csalatkozom, ha valami keresztyén gaz-
emberré nem válik érted, s el nem lop. De Isten
veled! e bohó cseppek kissé elfulasztják férfias ke-
délyemet; isten veled!

JESSICA.

Isten veled, jó Lancelot.
Mily szörnyü bűn ez bennem, oh egek!
Saját atyámat így szégyenlenem.
De már ha lettem vére magzata,
Szivéé nem vagyok. Kedves Lorenzo!
Tartsd meg szavad, s bevégzem e tusát,
Hű nőd leszek s hitedre térek át. (El.)

IV. SZÍN.

Ugyanott. Utcza.

Gratiano, Lorenzo, Salarino, Solanio.

LORENZO.

Így! ellopódzunk mind vacsorakor,
Átöltözünk lakomban, s összesen
Egy óra mulva megjövünk.

GRATIANO.

De semmikép nem készülénk reá.

SALARINO.

Nem rendelök meg a fáklyásokat.

SOLANIO.

Baj! Hogyha kellőleg nem rendezők,
Jobb, azt hiszem, belé sem kezdenünk.

LORENZO.

Most négy az óra : még két óra van

A készülésre. (Lancelot jó egy levéllel.)

Nos mi ujság, Lancelot?

LANCELOT.

Ha ezt feltörni méltóztatik, meg fogja kegyed
tudni.

LORENZO.

Ismerem a kezét : szép kéz valóban,
S fehérebb, mint papírja, melyre irt
A szép író kéz.

GRATIANO.

Szerelmi hír, lelkemre.

LANCELOT.

Engedelmével, uram.

LORENZO.

Hova mégy?

LANCELOT.

Hát biz' uram, előbbi gazdám, a zsidót hívom meg új gazdámhoz, a keresztyénhez, vacsorára.

LORENZO.

Ne! fogd e pénzt! — Mondd a szép Jessicának: Megjelenek! Titkon beszélj vele.

Eredj. (Lancelot el.)

Urak! hát nem készültök-e Ez éji álorczás tánczvigalomra? Én fáklyatartóruul gondoskodám.

SALARINO.

No jó, utána látok magam is.

SOLANIO.

Mint szinte én is.

LORENZO.

Gratian lakában
Egy óra mulva összejöhetünk.

SALARINO.

Jó, úgy legyen. (Salarino és Solanio el.)

GRATIANO.

Nem Jessicától jött ama levél?

LORENZO.

Tudj mindent. E sorokban útasít,
 Hogy lopjam őt el apja hajlokából,
 Mint látta el, magát arany- s kövekkel;
 S mint áll lakában kész apródruha.
 Ha e zsidó talán mennyégbe jut,
 Kecses leányának köszönheti:
 S a balsors, e szüzet, ha sujtaná,
 Csak ez ürügygyel mentené magát,
 Hogy ő zsidó, hitetlen fajzata.
 Jer, jőj velem, s menőben nézd keresztül.
 Fáklyámat a szép Jessica viszi. (El.)

V. SZÍN.

Ugyanott. Shylock háza előtt.

Shylock és Lancelot jönnek.

SHYLOCK.

Ám lásd; saját szemed legyen bíró,
 Bassanio s vén Shylock közt mily különbség!
 Hejh, Jessica! — Nem fogsz duzskálni ott,
 Mint nálam itt tevé. — Hej, Jessica! —
 Hortyogni délig, vagy szagatni köntöst.
 Hej, Jessica, mondom!

LANCELOT.

Hej, Jessica!

SHYLOCK.

Ki mondta, hogy szólj? nem parancsolám.

LANCELOT.

Az úr szokta mondani, hogy parancs nélkül semmit sem tudok tenni. (Jessica jő.)

JESSICA.

Nevem kiáltád? Mit kívánsz, atyám?

SHYLOCK.

Meghíttak engem, lányom, vacsorára :
 Ne kulcsaim! — De hisz mért is megyek?
 Nem vonzalomból hív, csupán hizelg;
 De csak boszúból is megyek s fogyasztom a
 Pazar keresztyént, — Lányom, Jessica,
 Őrizd lakom! Nem örömet megyek;
 Nyugalmam ellen bármi baj, de forr, —
 Mult éjjel is zacskókkal álmodám.

LANCELOT.

Megkérem az urat, jöjjön el; fiatal gazdám
 számot tart ön adversiójára.

SHYLOCK.

Én is az övére.

LANCELOT.

S összeesküdtek valamennyien. — Nem mon-

dom, hogy ön álorczásokat fog látni: de ha igen, akkor nem hiában történt, hogy orrom vére eleredt mult fekete hétfőn, reggeli hat órakor, mely az idén épen azon napra esett, melyen négy évvel ezelőtt délután hamvazó szerda volt.

SHYLOCK.

Mit! álorczások? — Jessicám, figyelj;
 Ajtóm bezárd; s ha hallod a dobot,
 S tekert nyakú síp rút süvöltözését,
 Ne mászsz legott te ablakodba fel,
 Ne dugd fejed ki a nyilt utcaterre,
 Hogy a befestett orczájú hitetlen
 Bohókra bámulj: sőt betömd lakom
 Minden fülét, tudniillik ablakát:
 Silány bohóság hangja bé ne hasson
 E tiszta házba. — Jákob pálczájára!
 Nincs kedvem eldözsölni künn az éjt:
 De elmegyek. — Fiú, eredj elől,
 S mondd, ott leszek.

LANCELOT.

Tüstént elől megyek.

(Jessicához.) Azért csak nézzen ön ki ablakán.

«Jön keresztyén szép nemes,
 Ön szemére érdeemes.»

SHYLOCK.

Mit szolt ama Hágár fajú bohó? he?

JESSICA.

Azt mondta «áldja Isten!» semmi mást.

SHYLOCK.

Jó szívü rongy: de szörnyü nagy faló,
 Dologra csigarest, — s vadmacskaként
 Alszik naponta is. Nem tartok én
 Herét kasomban, hadd lóduljon el,
 Hadd menjen új urához s fölszedett
 Pénzét segítse elfogyasztani.
 Te menj be a szobába, Jessica,
 Egy percz alatt tán én is megjövök,
 S mint meghagyám, úgy tégy; ajtóimat
 Becsukd; «ha jól bezárod, jól találod»:
 Jó gazda e szót sohse' feledi. (El.)

JESSICA.

Isten veled! ha végzetem kegyel,
 Te lányod, én atyámat veszttem el. (El.)

VI. SZÍN.

Ugyanott.

Gratiano és Salarino álorczásan.

GRATIANO.

Ez eresz az, hová beállanunk
 Lorenzo kért.

SALARINO.

Elmult az óra már.

GRATIANO.

Csodálatos, hogy így elkésik ő ;
Mert a szerelmes, óránál előbb jár.

SALARINO.

Oh ! tízszer is sebesben szállanak
Az új szerelmi frigy-pecsételő
Venusgalambok, mint ha rég adott
Hitet töréstől kell megóvniok.

GRATIANO.

Világ folyása : kelt-e valaki
Ebédttől oly étvágygyal, mint leült ;
S hol látsz lovat, mely a megunt uton
Oly ernyedetlen tűzzel ér haza,
Minővel indult ? S nem vadászol-e
Mindenre több hévvel, mint élvezed ?
Mint indul, urfi vagy pazér gyanánt,
A honi révből a zászlós hajó,
Kaczér szelek csók- s ringatása közt !
S nem tér-e vissza, mint pazér fiú,
Roncsolt derék s szakadt vitorla mellett,
Ledér széltől pusztítva s tönkre hozva ?

(Lorenzo jó.)

SALARINO.

Itt jó Lorenzo ; másszor folytatod.

LORENZO.

Késelmemért bocsánat, kedvesim !
Nem én, de munkám váratott reám ;
Ha nőt rabolni jőne kedvetek,
Ily örökösre szinte kész leszek.
Jerünk. — E ház zsidó apósomé. —
Ki vagy ? hejh !

(Jessica fenn az ablakban, férfi öltönyben).

JESSICA.

Ki vagy te ? szólj, nyugtass meg teljesen,
Bár esküszöm, szavad jól ismerem.

LORENZO.

Lorenzo és szerelmed.

JESSICA.

Igen, Lorenzo és szerelmesem, —
Mert kit szeretnék oly hőn ? s leszek-e
Tiéd, vajon ki tudja kívüled ?

LORENZO.

Szived s az ég tanúm : enyém leszesz.

JESSICA.

Fogd ezt a szekrényt, érdemes reá.

Beh jó, hogy éj van s nem vehetsz szemügyre ;
 Átváltozásomért nagyon pirulnék.
 De a szerelem vak ; és egymás kecses
 Bohóságit nem látja a szerelmes.
 Ha azt tehetné, Ámor is pirulna
 Fiu-alakban látva engemet.

LORENZO.

Jőj, mert te lészesz fáklyahordozóm.

JESSICA.

Mit? engyalázatomnak tartsak-e
 Világot? így is, hajh! nagyon világos ;
 Fáklyával az jár, ki nyomoz ; nekem
 Pedig rejtőzni kell.

LORENZO.

Hisz rejtve vagy
 E kedves gyermek-öltönyödben is.
 De jőj le már szívem !
 A sűrű éj lappangva elszökik,
 S várnak reánk Bassanio ünnepélyén.

JESSICA.

Ajtót csukok, még jobban megaranyzom
 Magam, s legitt közöttetek leszek.

(Az ablaktól elmegy.)

GRATIANO.

Pogány leányka ez, és nem zsidó !

LORENZO.

Atok reám, ha nem szivből imádom.
 Mert ő okos, ha jól ítélhetek,
 És szép, ha nem hazudnak szemeim, —
 S igaz, minőnek láttatá magát.
 S így a milyen szép és okos s igaz,
 Hú keblem oltárára helyhezem. (Jessica jó.)
 Hát már te jössz? barátim el, jerünk,
 Ezóta várnak álorczásaink. (Salarino és Jessicával el.)
 (Antonio jó).

ANTONIO.

Ki jár itt?

GRATIANO.

Signor Antonio?

ANTONIO.

Ej, Gratiano! hát a többiek?
 Kilencz az óra: vártunk bennetek.
 Álarcz se' lesz: megváltozott a szél,
 Bassanio rögtön hajóra száll.
 Húszat szalaszték már utánatok.

GRATIANO.

Oh mily öröm: nincs más kívánatom,
 Ha még az éjjel elhajózhatom. (El.)

VII. SZÍN.

Belmont. Szoba Portia házában.

Föllép *Portia*, *Marokkói Herceg* s mindkettejük
kisérete.

PORTIA.

Menj, félre a függönnyel! fedd föl e
Dicső hercegnek a szekrényeket. —
Válaszsz, ha tetszik.

MAROKKÓI HERCEG.

Első arany, s im ily feliratu :
«Ki engemet választ magának,
Olyat nyer, mit sokan kívánnak.»
S ez itt ezüsből, ily feliratu :
«Ki engemet sajátul kiszemel,
Annyit nyerend, a mennyit érdemel.»
S ez lomha ólom s durva szózatú :
«Mindent föláldoz értem az,
Ki elszántan reám szavaz.»
S ha jól találtam, hogy tudom meg azt?

PORTIA.

Egyikbe arczképem van beletéve, —
Ha azt választod, úgy tiéd leszek.

MAROKKÓI HERCZEG.

Vezesse Isten most ítéletem!
 Hadd lássam újra a föliratot.
 Mit mond ez ólom láda czimzete:
 «Mindent fölálidoz értem az,
 Ki elszántan reám szavaz.»
 Áldozni és kiért? ez ólomért?
 Ez fenyeget; ki mindenekre kész,
 Azt szép haszon reményében teszi.
 Arany-kedély salakhoz nem hajol; —
 Mitsem veszélyezek s nyujtok ólomért
 Mit mond ezen ezüstlap szűz szine:
 «Ki engemet sajátul kiszemel,
 Annyit nyerend, a mennyit érdemel.»
 A mennyit érdemel? Megállj, Marokkó,
 Igaz kezekkel mérd meg önbecsed. —
 Ha érdemedről ítélsz tenmagad,
 Érdemlesz *eleget*; de ez *elég*
 Alkalmasint e hölgyig föl nem ér.
 De mégis, becsemért aggódni, gyáva
 Bizalmatlanság volna enmagamhoz.
 Mit érdemelnék? Tán ezen szüzet.
 Rá érdemes nagy birtokom, nemem,
 Külsőm s műveltségem tulajdoni,
 De legkivált szerelmem éri föl.
 Tovább csapongjak-é, vagy itt maradjak?
 Mit mond csak újra ez aranylemez:
 «Ki engemet választ magának,
 Olyat nyer, mit sokan kívánnak.»

E hölgy az, ez ! mindenki vágy reá ;
 Eljönnek a négy földsarok felől
 Csókolni ezt az élő szent ereklyét.
 Hirkán vadonság, s sík Arábia
 Pusztái, mindmeganuyi járt utak
 A Portiáért jött királyfiaknak.
 A víz biralma, melynek bőszejefe
 Az ég arczába köp, még semmi gát
 A messze vágyaknak ; mint kis patakesán,
 Úgy jönnek át, hogy lássák Portiát.
 Három közöl egy rejti angyalarczát.
 Ólom fedezné ? Hah, káromkodás
 E póri eszme : s szörnyű durvaság
 Sötét gödörbe zárni sirmezét.
 Vagy tán ezüstbe volna béalazva,
 Próbált aranynál tízszer aljasabba ?
 Oly vétkes eszme ! ily dús gyöngy soha
 Nem túrt aranynál durvább foglalót.
 Van Angliának pénze, melyen egy
 Aranyba vésett angyalarcz ragyog,
 De metszve csak : míg itt arany nyugágyon
 Angyal hever belül. — Kulcsát ide !
 Akármí essék, ennél maradok.

PORTIA.

Fogd, herczeg ; és ha képem benne rejlik,
 Tied leszek.

MAROKKÓI HERCZEG (az arany szekrényt kinyitja).

Pokol ! mi fekszik itt ?

Csontváz, s bedült szemgödre im beírt
Göngyölt mutat. Lássuk, hadd olvasom :

«A mi csillog, nem arany még,
Hallhatád e példaszót rég.
Végveszély torkába hány hullt,
A ki külfényemre ámult!
Az aranyozott siri boltnak
Fenekén férgek honolnak.
Hogyha oly bölcs, mint merész vagy,
S ifju testeden van agg agy:
Nem feküdnék itt e válasz,
Béke véled, ifju, távozz'!»

Megsemmisültem. Életem rideg!
Isten veled, láng! Üdvöz légy, hideg! (Portiához).
Élj boldogul! Dúlottabb e kebel,
Hogysem bucsúját hosszasan tegye;
Így válik el, ki mindent elveszit. (El.)

PORTIA.

Ez jól ütött ki! Fügönyt rá, s gyerünk;
Ily színü kérő mind így boldoguljon. (El.)

VIII. SZÍN.

Velence. Utcza.

Salarino és Solanio.

SALARINO.

Bassaniót láttam hajóra ülni;
Együtt vitorláz véle Gratian, —
De azt tudom, Lorenzo nincs velök.

SOLANIO.

A gaz zsidó a dogét fölveré,
S ez elment véle a hajót kutatni.

SALARINO.

Elkéstek; a hajó már mélyre szállt.
S ekkor hozák a herczegnek hirül, hogy
Egy gondolában látták a szökött
Lorenzót és szerelmes Jessicáját.
Antonio pedig szavát adá,
Hogy nincsenek Bassanio hajóján.

SOLANIO.

Nem láttam én oly zagyva kitörést,
Oly vad, csodás s szokatlant, mint minővel
Utczákon a zsidó eb fuldokolt;
«Leányom, oh aranyaim, leányom!
S keresztyénnel szökött el? — Oh keresztyén
Aranyaim, törvény, jog, oh leányom!
Zacskóim, egy, kettő, pecsétések,
Kettős aranyaim lányom lopá el!
És gyöngyeim, két drága dús kövek.
S lányom lopá el! — Oh törvény! birák!
Előteremtsétek leányomat!
Őnála gyöngyeim s aranyaim!»

SALARINO.

Velenceze minden kölyke követi,
Ordítva lányt, követ, aranyait.

SOLANIO.

Megtartsa napját jó Antonio,
Mert ő fizet meg mindezért.

SALARINO.

Igaz :

Tegnap velem beszélt egy francia.
S mondá, hogy a Britthont s honát különző
Szűk tengeren minap veszett el egy
Dúsan rakott hajó, hazánkbeli.
Tüstént eszembe jött Antonio,
S titkon kívántam, ne övé legyen.

SOLANIO.

Jó lesz, ha e hirt megviszed neki;
De hirtelen ne tedd, mert sebzéné.

SALARINO.

Nincs nála e földön nemesb szivű.
Láttam, midőn elvált Bassaniótól.
Bassanio ígérte, hogy hamar
Megjő, de ő felelt: «Nem, azt ne tedd; —
Ne hanyagold el kedvemért ügyed;
Kellő időt várj, mely megérleli:
S a kötlevel, mit tőlem a zsidó vett,
Ne háborítsa érző szivedet.
Légy víg; ne járjon elméd más ügyön,
Csak a szerelmi hódolat körül,
Mint vőlegényi ostromodhoz illik.»

S itt könybelábadt szemmel másfelé
 Fordítva arczát, nyujtja vissza jobbját :
 S csodás fölindulástól hatva át,
 Szorítá meg Bassanio kezét. ---
 Így váltak egymástól el.

SOLANIO.

Azt hiszem,
 Hogy ő ezt a világot is csupán
 Érette szereti; kérlek, jerünk :
 Keressük őt fel; egy vagy más uton
 Széleszsűk el borúját.

SALARINO.

Hát jerünk. (EL.)

IX. SZÍN.

Belmont. Szoba Portia házában.

Nerissa jő egy Szolgával.

NERISSA.

Vond félre a függönyt, hamar, hamar.
 Aragon herceze most tett le esküt ;
 S e perczben itt terem választani.

(Jő az Aragoni Herceg, Portia s Kiséret. Trombita-tus.)

PORTIA.

Im, herczeg, itt van a három fiók.
 Ha azt találod, melyben képem áll,
 A rendelet kész: rögtön nászt ülünk.
 Ha elhibázod, szót se vesztegess,
 Innen legott távozni tartozol.

ARAGONI HERCZEG.

Háromra köt le eskütételem:
 Első: titokban tartanom, melyik
 Szekrényt választám; második pedig,
 Hogy elhibázva, míg élek, soha
 Nőmül leányt nem kérek; s végre, hogy
 Ha a szerencse nem hajol felém,
 Legott búcsúzva tőled elmegyek.

PORTIA.

Mindenki e háromra esküszik,
 Ki kockát mer csekély személyemért.

ARAGONI HERCZEG.

Elszánt vagyok mind erre.
 Sors, segítsd
 Szívügyem. Aljas ön, ezüst, arany.
 «Mindent föláldoz értem az,
 Ki elszántan reám szavaz.»
 Ékesb legyen külsőd, hogy azt tegyem.
 Mit szólnsz aranyszekrény? lássuk csak, ah!
 «Ki engemet választ magának,

Olyat nyer, mit sokan kívánnak.»
 Sokan kívánnak? e *sok* szó talán
 A balga népre megy, mely színre néz,
 S bohó szemétől vesz csak oktatást :
 Nem hat be mélyen, csak falfecskeként
 Viharban épít a külső falon,
 A rohanó balsors-kerék alá.
 Nem kell miért sok ember esdekel,
 Köz szellemek húrján nem pendülök,
 S nem elegyülök nyers tömeg közé.
 Hozzád tehát, ezüstös kincsterem !
 Beszéld elő még egyszer címedet :
 «Ki engemet sajátul kiszemel,
 Annyit nyerend, a mennyit érdemel.»
 Nagyon helyes, ki törne arra, hogy
 Szerencse-csalva tiszteletben álljon,
 Bár belbecs őt nem jegyzi. Vakmerőn
 A rá nem illő fényt ne hordja senki,
 Oh, bár ne lenne cím, rang, hivatal,
 Romlott uton megnyerhető : s csupán
 Érdem szerezné a becsületet.
 Hány befedezné meztelen fejét ? !
 Parancsokat hány venne, a ki oszt ? !
 Mily sok paraj ki lenne szedve a
 Való érdem vetésiből, s beh sok becs
 Kerülne fényre a polyvák közül,
 S idők romából, új díszben ragyogni.
 De föl ! tegyünk már véghatárzatot :
 «Ki engemet sajátul kiszemel,
 Annyit nyerend, a mennyit érdemel.»

Érdemhez állok! Kulcsot e fiókhöz!
Nyissátok itt rögtön fel sorsomat.

PORTIA.

A mit lelsz, ennyi szót nem érdemel.

ARAGONI HERCZEG.

Mi ez? egy pislogó, rút, balga kép?
S felém levelkét nyújt? Hadd olvassom.
Mily más alak vagy, mint szép Portia?
S reményim-, érdemimtől mint elütsz!
«Ki engemet sajátul kiszemel,
Annyit nyerend, a mennyit érdemel.»
Hát én csupán bolondfőt érdemelnék?
S jutalmam ennyi? s ennyi csak becsem?

PORTIA.

Hibázni és itélni két külön tiszt,
S egymásnak ellent mond.

ARAGONI HERCZEG.

Mi áll ezen?

«Tűzi próbán hétszer átment
«Ércz ez, mely előtted áll:
Annyiszor megy át az ész is,
Mely, ha választ, jól talál.

Van, ki árnyakat karolgat,
Annak árny még üdve is:
Van ezüst fényébe burkolt
Balgá, s olyan volt ez is.

Nyoszolyádba bármi nőt vígy,
 Én leszek mindig fejed;
 Sorsodat vedd e szavakban,
 S most mehetsz! Isten veled.»

Minél tovább tartódzom e helyen,
 Annál bohóbb szín háramol reám;
 Egy balga fejjel jöttem kérni lányt,
 Két balga fővel indulok haza.
 Isten veled, szép hölgy, én eskümet
 Megőrizem s bajom békén türöm.

(Aragoni Hercege s Kisérete el.)

PORTIA.

A gyertya elperzselte a lépét.
 Oh bölcs bolondok! ím ítéletökben
 Oly eszesek, hogy a miatt veszitnek.

NERISSA.

Eretnek-é hát a közpéldaszó:
 «Nőszés s akasztás sors határozata.»

PORTIA.

Jer, vond le a függönyt, Nerissa. (Inas jön.)

INAS.

Hol asszonyunk?

PORTIA.

Itt van; mit akar ön?

INAS.

Kisasszony, egy ifjú velencei
 Most szállt le ajtajánál s mint futár
 Közelgető urát jelenti be,
 Kitől érzékeny üdvözléseket hoz,
 Azaz, sok édes ígéren kívül,
 Sok dús becsű ajándékot. Soha
 Nem láttam ily bájos szerelmi biztost, —
 Oly kedvesen nem jő apríli nap,
 Hirdetve a kecses nyár jövetét,
 Mint e futár, urát jelentve be.

PORTIA.

Kérlek, ne többet : félek egy kicsit,
 Még az talál kiszülni, rokonod, —
 Oly ünnep-eszmékkal magasztalod.
 Jőj, jőj, Nerissa ; forró vágy hevít,
 Meglátni Ámor ily kecses követjét.

NERISSA.

Oh szívkirály ! Bassanio legyen ! (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Velence. Uteza.

Solanio és *Salarino* jönnek.

SOLANIO.

Nos, mi újság a Rialtón?

SALARINO.

Bizony még meghazudtolatlan, hogy Antoniónak egy gazdagon megrakott hajója a tengerszoroson elsülyedt: azt hiszem, Goodwinsnak nevezik a helyet; — igen veszélyes, gyilkoló zátony, hol sok derék hajó vázai feküsznek, ha hír komám-asszony szavahihető személy.

SOLANIO.

Szeretném, ha e részben ép oly hazug komá asszony lenne, a minő csak valaha gyömbért rágott, vagy szomszédaival elhitette, hogy sirt har-

madik férje halálakor. De az igaz, hogy (hosszadalmasság vétkébe ne essünk, s az egyszerű beszéd egyenes országútjáról félre ne csapongjunk), hogy a jó Antonio, a becsületes Antonio; — oh volna bár elég méltó czímem, hogy azt ily névhez társul adjam! — —

SALARINO.

Kérlek, végezd be.

SOLANIO.

He? mit mondasz? — Igen, a vége az, hogy egy hajóját elveszté.

SALARINO.

Szeretném, ha ez lenne vesztesége vége.

SOLANIO.

Hadd mondjak áment, jókor, mielőtt az ördög keresztet húzna imámra. Mert ime ő jön itt, zsidó képében. (Shylock jó.) Hogy vagyunk, Shylock, mi újság a kalmárok közt?

SHYLOCK.

Önök tudták, senki sem jobban, senki sem jobban, mint önök, leányom szökését.

SALARINO.

Az bizonyos : részemről ismertem a szabót, ki a szárnyakat készíté, melyekkel lányod elrepült,

SOLANIO.

Shylock pedig tudta, hogy a madár anyányi, s olyankor mindnyájuk szokása szülőjüket elhagyni.

SHYLOCK.

Elkárhozik érte.

SALARINO.

Bizonyos, ha az ördög lesz bírāja.

SHYLOCK.

Entestem- s véremnek lázadni föl!

SOLANIC.

Az ördögbe, vén dög, ilyen korodban is föl-lázad?

SHYLOCK.

Úgy értem, hogy leányom az én testem s vérem.

SALARINO.

Tested s az övé közt több különbség, mint elefántcsont és agát közt; s véretek közt több, mint a piros bor és rajnai közt. De szólj, mit hallottál, volt-e Antoniónak valami vesztesége a tengeren, vagy nem?

SHYLOCK.

Ime megint új baj nyakamon: egy bukott, tékozló, ki alig meri fejét a Rialtón mutatni; koldus, ki mindig oly hegykén jött a kalmár-térre; de vigyázzon kötlevelére, — uzsorásnak szokott engem nevezni, — vigyázzon kötlevelére; keresztyéni szeretetből szokta volt pénzét kölcsönadni; — vigyázzon kötlevelére!

SALARINO.

Ej! ha nem tehetne is eleget, húsát csak — úgy hiszem — nem metszenéd ki: mi hasznát vehetnéd?

SHYLOCK.

Halat horgásznék vele: ha semmi más hasznát nem vehetném, jól tartanám vele boszúmat. Ő engemet meggyalázott, visszavetett mintegy fél-millióig: veszteségim kinevette, nyereségim kigúnyolta, nemzetemet megvetette, üzletemet meggátolta, elhidegíté barátimat, felbőszíté ellenimet; s mi oka van rá? Zsidó vagyok. Nincsenek a zsidónak szemei? nincsenek a zsidónak kezei, életműszerei, tag aránya, érzékei, indulatai, szenvedélyei? Nem ugyanazon táppal él, ugyanazon fegyverekkel sebesíttetik, azon kóroknak alávetve, azon írszerektől gyógyulva, ugyanazon tél- s nyártól hűvítve-hevítve, mint a keresztyén? Ha megszúr-
tok, nem vérzünk-e, ha csiklandotok, nem neve-

tünk-e? ha megmérgezték, nem halunk-e meg? s ha bántotok, ne álljunk-e boszút? Ha a többiben egyformák vagyunk, ebben is akarunk hasonlítani önökhöz. Ha zsidó bánt keresztyént: mi az ő alázata? — boszú. Ha keresztyén bántja a zsidót, mi legyen keresztyén példa szerinti türelme? — természetesen boszú. Követem az önöktől tanult gonosztságot, s bajnak kellene közbejönni, ha tanítóimon túl nem tennék. (Szolga jő.)

SZOLGA.

Uraim, gazdám Antonio honn van, s óhajtana önökkel szólni.

SALARINO.

Mindenfelé kerestük már őt.

SOLANIO.

Itt jő fájtájából egy másik: harmadikat nem lehetne hozzájuk találni, hacsak maga az ördög zsidóvá nem változik. (Solanio, Salarino és Szolga el.)

(Tubal jő.)

SHYLOCK.

Nos Tubal, mi újság Genuában? megtaláltad leányomat?

TUBAL.

Gyakran jártam oly helyeken, hol hírét hallám; de föl nem találhattam.

SHYLOCK.

Hej, oda van, oda, oda, oda! Oda egy gyémántom, kétezer aranyomba került Frankfurtban. Most kezd hullni az átok igazán népünkre, eddig még sohasem éreztem : ez maga kétezer arany; de hát többi drága, drága köveim! — Bárcsak leányom holtan heverne lábaim előtt, s a drága kövek fülében! Bárcsak gyászpadon feküdnék előttem, s az aranyok koporsójában! Semmi hír róluk! Oh bár — —; s még azt sem tudom, mennyibe kerül a nyomoztatás: hej te — veszteség veszteségre! a tolvaj ennyivel szökött el, s ennyi megy a tolvaj keresésére: és semmi eredmény, semmi boszú; meg nem mozdul a balsors, csak ha az én fejemet kell sújtani; sehol semmi sóhaj, csak ha én nyögöm; semmi könnyű, csak ha én sirom.

TUBAL.

De igen, másokat is ér baleset. Antonio, mint Genuában hallám —

SHYLOCK.

Mit, mit, mit? Baleset, baleset?

TUBAL.

Egy Tripolisból jövő gályáját elveszté.

SHYLOCK.

Hála Isten! hála Isten! igaz? igaz?

TUBAL.

Beszéltem néhány matrózzal, ki a hajótörésből menekült.

SHYLOCK.

Köszönöm, jó Tubal. — Jó újság, jó újság, ha! ha! — Hol, Genuában?

TUBAL.

Leányod Genuában, mint hallám, egy éjjel nyolezvan aranyat költött.

SHYLOCK.

Tört döfsz belém. Sohasem látom aranyaimat. Nyolezvan arany, egy ülőhelyében! nyolezvan arany!

TUBAL.

Antonio hitelezői közül többen jöttek velem együtt Velenczébe; ezek azt esküdték, hogy neki okvetlen buknia kell.

SHYLOCK.

Nagyon örülök rajta; — majd elgyötröm, el-kínzom. Örülök rajta.

TUBAL.

Egyikök gyűrűt mutatott elem, mit leányodtól egy majomért kapott.

SHYLOCK.

Veszszén el! Te kínszasz, Tubal: az türkiszem volt; Leától kaptam nőtlen koromban: egy erdő majomért nem adtam volna.

TUBAL.

Hanem Antonio bukása bizonyos.

SHYLOCK.

Igen, az való, nagyon való. Menj Tubal, bérelj nekem egy poroszlót; rendeld meg tizennégy nappal előre. Szívét hasítom ki, ha nem fizet: ha ő nincs Velenczében, úzerkedhetem, a mint tetszik. Menj, Tubal, találkozz' velem imaházunkban: menj, jó Tubal! imaházunkban, Tubal! (El.)

II. SZÍN.

Belmont. Szoba Portia házában.

Bassanio, Portia, Gratiano, Nerissa s Kisérőik.

PORTIA.

Várj, kérlek, mielőtt merénylenél,
Egy-két napig várj: mert ha elhibázod,
Elvesztem édes társaságodat.
Azt sugja egy (de nem szerelmi) szózat,
Hogy fájna tőled válnom; s jól tudod,

Nem gyűlölettől ered ily tanács.
 De, hogy balul ne értsd kérelmemet,
 (Bár gondolat s nem szó illik leányhoz)
 Egy-két havig vágylak marasztani
 Itt, mielőtt érettem sorsra kelnél,
 Én megtaníthatnálak, melyiket
 Válaszd; de az esetben eskümet
 Szegném meg, azt pedig soh'sem teszem.
 Így meg veszithetsz: s akkor bűnösen
 Ohajtanám, bár szegtem volna esküt.
 Átkos szemeid, mért néztek engem át,
 Két részre osztva; egy felem tiéd,
 Másik tiéd: enyémnek mondanám,
 De ha enyém, tiéd: s így mind tiéd.
 Oh e gonosz kor, a tulajdonost
 Mért zárja el jogától, hogy tiéd
 És nem tiéd legyek? Ha így esett,
 Pokolba érte sors szálljon, ne én!
 Soká csevegtem; a futó időt
 Húznám halasztanám minél tovább,
 Hogy a kockától visszatartsalak.

BASSANIO.

Adj, kérlek, engedélyt választhatásra:
 Így, mint jelenleg, kínpadon vonaglom.

PORTIA.

A kínpadon, Bassanio? vallj tehát,
 Lappangtat-é szerelmed árulást?

BASSANIO.

Csak a kétely förtelmes árulását,
Mely a siker felől aggályba ejt.
Szerelmem s árulás közt úgy lehet
Élet s barátság, mint tűz s hó között.

PORTIA.

Igen, de félek, kínpadon beszélsz,
Hol kín miatt akármit vallanak.

BASSANIO.

Igérd, nem ölsz meg: s vallok igazán.

PORTIA.

Vallj hát s kegyelmet nyersz.

BASSANIO.

Valljak? s szerelmet?

Ez lenne vallomásim összege.
Oh mily boldog kinzás, mikor maga
A kínozó tanít mentő szavakra.
De hagyj sorsomra, hagyj választanom.

PORTIA.

Ám tedd. Egyik szekrényben én vagyok;
Reám találsz, ha engemet szeretsz. —
Ti mind, s Nerissa, távol álljatok.
Míg ő határoz, szóljon a zene.
Ha veszt, költözzék el hattyú gyanánt

Zenébe halva : s hogy teljesb legyen
 Hasonlatunk, szemem lesz a folyam,
 S vizes halálágy néki. S hogyha nyer,
 Akkor mi lesz zenénk ? akkor zenénk
 Tushang gyanánt lesz, melylyel meghajol
 Új koronás király előtt a hú nép.
 Vagy mint midőn hajnal hasadtakor
 Az álmodó jegyes fülébe édes
 Hangok lopóznak, hívogatva őt
 A mennyegzőre. Ime most halad,
 Szint' oly delin, de forróbb szerelemmel,
 Mint ifjú Alcides hajdan, mikor
 A jajgató Tróját föloldozá
 A szűz-adótól, melyet fizetett
 A vízi szörnynek. Allok áldozatként,
 S a többiek hátrább kisirt szemű
 Dardáni nők, kik nézni jöttek
 A hős merény végét. Menj, Hercules !
 Élj s én is élek, — kínosb aggalommal
 Nézem tusád, mint melylyel azt te vívod.

(Zene, míg Bassanio a szekrények fölött gondolkodik).

DAL.

Első hang :

«A szerelmet mi okozza,
 Létre szív-e, vagy fej okozza,
 Szólj, mikép növelkedik.»

Második hang :

«A szemekben lát világot,
 Bámulás nyujt néki tápot ;
 S melyben ringott, bölcsejében,
 Ott hal el szegényke szépen.
 Zúgj fölötte gyászharang,
 Kezdjük el, kiling, kalang».

KAR.

Kiling, kalang.

BASSANIO.

Ritkán mutat hát a külszín valót,
 S fény csalja a világot szüntelen.
 Törvény előtt oly romlott ügy van-e,
 Mely kellemes hangtól megfűszerezve,
 El nem fedezné a rossz' látszatát.
 Hol a vallásban átkos tévedés,
 Mit egy-két tisztos fő nem szentesít
 És szent idézettel nem támogat,
 Szép csín alá rejtven kárhozatát?
 Hol a botor bűn, mely ne tűzne föl
 Rút külsején néhány erényjegyet?
 Hány gyáva, bár oly ingatag szivü,
 Mint a fővénylépcső, visel szakált
 Zord Hercules, vagy ádáz Mars gyanánt?
 De keblöket nézd, májuk téjfehér,
 S csak a vitézség kinövéseit
 Öltik fel, hogy mást megrettentsenek.

Szépségre nézz : font számra mérik azt ;
 S mi a világon legnagyobb csoda,
 Az leglengébb, ki legtöbbet visel ; —
 Arany bodor kigyódzó fürthajak,
 Mik a szelekkel vélt szépségben oly
 Pajzán játékot űznek, többnyire
 Egy második fő nászajándoki,
 S a koponyát, mely nőtte, sír fedí.
 A csillogás csupán csalóka part
 Vészes vizeknél ; bájteljes lepel,
 Mely hindu szépet burkol : röviden,
 Látszó igazság, mit ravasz korunk
 Fölvesz, hogy a legbölcsebbet megejtse.
 Tőlem tehát, oh cziczomás arany,
 Midás kemény falatja, csak maradj.
 Maradj te is, halvány kopott cseléd,
 Lótó-futó ember s ember között.
 Te ösztövért ólom, bár fenyegetsz,
 Míg mit sem ígérsz, egyszerű színed
 A leghatályosb szónoklat nekem :
 Én ehhez állok ; adj jó véget, ég !

PORTIA.

Mint tűnik el minden más szenvedély,
 A habozás, szilaj kétségbe'sés,
 Borzongó aggály és a sárga féltés.
 Oh szerelem ! mérsékelj örömöd,
 Halkan szemezzen kéjed permetéje.
 Túlárad üdvöm : hogy ne veszszen el,
 Tedd azt kisebbé.

BASSANIO (Az ólom szekrényt megnyitva).

Hah! mit látok itt!

Szép Portia képe! Mily félisten az,
 Ki a teremtést így megközelíté?
 E szem mozog? vagy szemgolyóimon
 Lebegve látszanék csak mozgani?
 Nektár-leh választ két nyilt ajkat el,
 Édes barátok édes közfala!
 Hajfürti közt imitt a rajzoló
 Pók módra egy aranyhálót szöve,
 Hol férfi-szívek törbe essenek, mint
 Pókéban szúnyogok. — De szemei!?
 Hogy nézhetett festésekor reájok?
 Hisz egyik is, tudom, mindkét szemét
 Ellophatá s festése félbe vesz.
 De lám, a mily arányban marad el
 Ez árny mögött dicséretem, csak úgy
 Sántít ez árnykép a való mögött. —
 Itt a levelke, sorsom összege:

«Nem vakitá csillogás szemed,
 Mélybe látott józan szellemed.
 Idva nyujtja rád a sors kezét,
 Légy nyugodt, ne égj ujabb kegyért,
 És ha ez kívánt czélhoz vezet,
 S sorsod égi üdv gyanánt veszed,
 Közelits ahoz, ki vár reád,
 S vedd igénybe csókkal szűz arád.»

Kedves papir! — Szép hölgy, ha engeded,
 Jövök váltómmal, adni s elfogadni.

(Megcsókolja Portiát).

Mint a ki díjért mással küzd, s hiszi,
 Hogy megnyeré a néző nép kegyét,
 Hall általános éljent s tapsvihart,
 Szédelgve és ámultan kétkedik,
 Övé-e vagy nem e tetszés-zsibaj :
 Így állok én, ép így, százszor kecses hölgy,
 Kétkedve, mind ez nem káprázat-e ?
 Míg ajkad és kezed nem biztosítanak.

PORTIA.

Olyan vagyok, mint látsz, Bassanio,
 Előtted ím. Habár enmagamért
 Magasbra nem csapongnak vágyaim,
 Hogy éneket sokkal jobbnak kívánám :
 De kedvedért vágynám magam szorozni
 Százszor kecsesb- s ezerszer gazdagabbá,
 Csakhogy szemedben nőne értelem.
 Óhajtanék barátok-, kincs-, erény-
 S kecsékben lenni mérhetlen becsü.
 De teljes összegem csak semmiség,
 Mely egyszerű szavakban : egy leány.
 Járatlan, iskolátlan, nem művelt :
 Boldog, hogy a tanulhatásra még
 Nem oly öreg ; még boldogabb pedig, hogy
 Nem született tanulni képtelennek ;
 Legboldogabb, mert hajló szellemét
 Tiédre bízza, hogy képezzed azt,
 Mint férje, oktatója és királya.
 Tied s tiéiddé válunk tehát
 Ezennel én s a mim van ; még imént

Úr voltam e szép lak s szolgák fölött,
 S fejedelme enmagamnak : s most ime
 E ház, ezen cselédek s enmagam,
 Uram ! tiéd. — Gyűrűmmel átadom,
 S ha ettől elválsz, elveszted s adod,
 Szerelmed elhunytát jelentse az,
 S feljogosít vádolnom tégedet.

BASSANIO.

Oh kedves, elraboltad hangomat,
 Csupán ereimben vérem szól veled.
 S érzéseimre oly zavar borul,
 Mint a minő egy szép beszéd után,
 Kedvelt királytól mondva, származik
 Az elragadtatott zúgó tömegben, —
 Hol zürzavarrá olvad minden érzés,
 Melyből csak kéj s öröm válik ki, szóban
 Vagy szótlantul. — De ha ez a gyűrű
 Ujjamról elszáll, szálljon éltém is,
 Mondhasd akkor : meghalt Bassanio.

NERISSA.

Urunk és úrnőnk, most rajtunk a sor,
 Kik szívfeszlülve végre vágyainkat
 Betelni láttuk, áldást esdeni.
 Üdv s kéj reátok, úrnőnk és urunk !

GRATIANO.

Bassanio s te kedves úri hölgy,
 Az ég megadja minden vágyatok, mert

Tőlem, tudom, semmit se' vágytok el.
 S ha hűségtek cseréjét szándokoztok
 Megszentesíteni, kérlek bennetek,
 Hadd házasodjam együtt véletek.

BASSANIO.

Teljes szívemből; csak mátkát keríts.

GRATIANO.

Köszönöm, szereztél már egyet nekem.
 Uram, szemem csak oly gyors mint tiéd.
 Te úrnőt, én cselédét néztem el.
 Szerettél s én szerettem: mert e szív,
 Mint nálad is, nem tűri a halasztást.
 Jó sorsod e szekrényeken feküdt,
 S enyém is, hogy mint dől el e dolog.
 Mert ostromolva, míg kiizzadék,
 S esküdve, míg szerelmi eskütől
 Inyem kiszáradt, végre kedvesem (Nerissára mutat.)
 Oly éltető ígérettel hagyott,
 Hogy elnyerem szívét, ha elnyered
 Te ürnejét.

PORTIA.

Való-e az, Nerissa?

NERISSA.

Úrnóm, való, ha beleegyezel.

BASSANIO.

És szándokod komolyság, Gratiano?

GRATIANO.

Igen, becsületemre

BASSANIO.

Diszére lesz nászunknak esküvőtök.

GRATIANO.

Ezer aranyban fogadjunk az első fi-szülöttre.

NERISSA.

Mit? és előre kell fektetni le?

GRATIANO.

Nem, csak magunknak kell feküdni le.

Ki jó imitt? Lorenzo s hitlene.

Mit? és Salerio? régi jó barátom.

(Föllép Lorenzo, Jessica és Salerio.)

BASSANIO.

Isten hozott, Salerio s Lorenzo!

Ha üdvözölnöm enged titeket

Tekintélyemnek ifjusága itt.

Engedd barátim s honfitársaim

Igy üdvözölni, kedves Portiám,

PORTIA.

Teljes szivemből. — Üdvöz, jó urak!

LORENZO.

Köszönöm kegyednek! — Részemről, uram,
Meglátogatni nem volt szándokom:
Hanem Salerio utban kapott,
És kért (s nem mondhaték nemet neki)
Hogy véle jöjek.

SALARINO.

Bátor voltam erre!

S volt rá okom. Signor Antonio
Ajánlja őt. (Bassanionak levelet ad.)

BASSANIO.

Míg ezt fölbontanám,
Kérlek, beszélj, hogy van kedves barátom.

SALARINO.

Uram (ha csak nem szivben) nincs rosztól;
Jól sem, ha csak nem szivben. E levél
Föltárja állapotját.

GRATIANO.

Nerissa, üdvözöld ez idegen nőt;
Lásd szívesen. — Kezed', Salerio.
Mi hír Velenczében? hogyan van a
Királyi kalmár, jó Antonio?

Tudom, szerencsénken majd mint örül!
Jason vagyunk, a gyapjat elnyerők.

SALERIO.

Oh bár a gyapjat nyerted volna el,
Mit elveszített jó Antonio.

PORTIA.

Ama papir gonosz tartalmu lesz,
Ellopta arczszinét Bassaniónak.
Kedves barátja halt el; semmi más
A férfiú szilárd lelkületét
Nem rázza így meg. — Mit? rosszabb? —
Uram, bocsánat. — Én feled vagyok, —
S mit e papir hoz, mindennek fele
Reám tekint.

BASSANIO.

Oh, kedves Portiám,
Itt áll néhány legundokabb ige,
Mi még papirt mocskolt. Oh, drága hölgy,
Midőn először hódolék neked,
Nyiltan kivallám, hogy minden javam
Ereimben folydogál. — Nemes vagyok;
Szavam való volt: s mégis, édesem,
Midőn magam csak semmire becsültem,
Mindjárt kijő, mily kérkedő valék.
Midőn azt mondtam, hogy mit sem bírok,
Azt kelle mondanom, hogy értekem
Kevesb a semminél: mivel, valóban,

Egy jó barátnak magamat kötém le,
 Őt meg legádázabb ellenfelének,
 Segélyt nyerendő. — Oh, nézd e levélt! —
 Barátom teste e papirszelet,
 És tátozó seb mindegyik szava,
 Vérrel csepeg. — Való hát ez, Salerio?
 Minden merénye tönkre sülyedett?
 S egy sem szerencsés? Lisbon-, Tripolis-,
 Indus-, Berbér-, Angolhon- s Mexicóból?
 S kalmárt veszítő szirtek rémletes
 Lökésitől nem ment egy gálya sem?

SALERIO.

Uram, csak egy sem.
 Ezen felül, ha szinte a zsidót
 Fizetni rögtön képes lenne is,
 Úgy látszik, el nem venné. Soh' se láttam
 Olyan teremtményt emberarcz alatt,
 Oly ember-elzuzásra szomjazót.
 Éj- s nappal a herczeg körül futos,
 S államszabadságunkra gunyt lövöldöz,
 Ha elvetik jogát; kérlelgetik
 A herczeg, a legfőbb tekintetű
 Nagyságok és vagy húsz kereskedő:
 De kötlevél, lejárat s rút joga
 Sánczából őt mi sem szorítja ki.

JESSICA.

Míg nála voltam, sokszor esküdött
 Két honfitársa Chus s Tubál előtt, hogy

Antonio husából egy darab
 Becsesb előtte, mint húszannyi kincs,
 Mely tőle járna: s én, uram, tudom,
 Ha közbe nem lép törvény s hatalom,
 Szegény Antonióra vész omol.

PORTIA.

S kedves barátod ez, ki így szorong?

BASSANIO.

A legbecsesb, legkedvesb férfiú, —
 Fáradhatatlan és áldott kebel
 Jótéteményre; ember, a kiben
 Inkább honol nagy Róma szelleme,
 Mint bárki másban szép olasz hazánkban.

PORTIA.

És a zsidónak mennyivel adós?

BASSANIO.

Háromezer arannyal.

PORTIA.

Hát csak ennyi?
 Fizess hatot, s tépd el kötiratát:
 Kettőzd s háromszorozd meg a hatot;
 De ily dicső barát hajszála is
 Ne veszzen el Bassanio miatt.
 Egyházba jőj előbb s végy hitvesül,
 S legott barátodhoz siess haza.

Mert sohse' fekszel Portia oldalánál
 Zajgó kebellem. Végy át annyi pénzt,
 Hogy e kis tartozást húszszor leróvhasd.
 S ha megfizettél, hű barátodat
 Hozd el magaddal. Addig én s Nerissa,
 Lány- s özvegyekként élünk. Hát csak el!
 Köszönts barátid; légy vigan velök, —
 Kincsem vagy, oh, mert drágán vettelek,
 De hadd hallom barátod levelét.

BASSANIO (Olvas).

«Kedves Bassanio! hajóim mind elvesztek,
 hitelezőim kegyetlenekké válnak, vagyoni állá-
 som szétronválva; a zsidónak adott kötelezvényem
 lejárt! — s mivel lehetetlen életben maradnom, ha
 azt kifizetem, minden tartozás köztem s közted ki
 van egyenlítve, csak halálom előtt láthassalak.
 Azonban tégy kedved szerint: ha szereteted rá
 nem indít az eljövételre, levelem nem fog.»

PORTIA.

Oh, kedvesem, hagyj mindent és siess!

BASSANIO.

Birván megegyezésed, távozom, —
 Sietve járok: s visszatértemig
 Egy ágy se légyen késlelőm sehol,
 S üdvünk közé ne lépjen nyugalom. (El.)

III. SZÍN.

Velence. Uteza.

Shylock, Solanio, Antonio s Börtönőr.

SHYLOCK.

Tartsd szemmel, ör! Ne szólj nekem könyörrel.
Ez a bolond kölcsönze pénzt potomra.
Tartsd szemmel, ör!

ANTONIO.

Hallgass ki, jó Shylock.

SHYLOCK.

Váltóm behajtom, — szót sem e kívül;
Megesküvém, hogy váltóm megveszem.
Ebnek neveztél, míg nem volt okod;
Most eb vagyok: őrizkedj' hát fogamtól.
A doge lásson törvényt. — Bámulok,
Gaz börtönőr, miként vagy oly botor,
Hogy még kijösz kértére ő vele!

ANTONIO.

Kérlek, figyelj reám.

SHYLOCK.

Váltóm behajtom, nem kell semmi szó;
Váltóm behajtom; szót se mondj tovább.

Én nem leszek vak, lány szívű bohó,
 Ki tán keresztyén kérlelőidért
 Főt rázok, engedek, s sóhaj között
 Elállok szándokomtól. — Ne kövess.
 Egy szó se kell: váltómat megveszem. (Shylock el.)

SOLANIO.

A legvadabb véreb, minő soha
 Nem élt az emberek közt.

ANTONIO.

Hagyd magára :
 Nem kérem én se' többé hasztalan.
 Éltemre tör s okát jól ismerem.
 Panaszkodó szorult adósait
 Gyakran kimentém a birság alól :
 Azért gyülöl.

SOLANIO.

Tudom, jó herczegünk
 Keresetének érvényt nem fog adni.

ANTONIO.

A doge sem szegülhet a jog ellen.
 Ha a külfölditől jogélveit
 Elvonja, melyek azt megilletik :
 Rossz hírbe jő Velence népjoga.
 Mert államunk kalmári üzlete
 Más népeken alapszik, Menj tehát!
 Úgy elfogyaszt e sok bú s veszteség,

Hogy egy font húsom is szűken marad
 Holnapra vérszomjas hitelezőmnek.
 Jó ör, jerünk. — Oh, csak Bassanio
 Megjönne s látná, mint rovom le érte
 E tartozást; egyébbel nem törődném. (El.)

IV. SZÍN.

Belmont. Szoba Portia házában.

Portia, Nerissa, Lorenzo, Jessica és Balthazár.

LORENZO.

Úrnöm, habár szemedbe mondom is,
 Istenszerű barátságról nemes
 S valódi érzeted van; s ez kitűnik,
 Midőn férjed távoztát így türöd.
 De csak tudnád, kit tiszteltél meg ekként,
 Milyen derék úrnak küldesz segélyt,
 Férjed minő becses, hű szívfelének,
 Művedre büszkébb lennél, jól tudom,
 Mint, megszokott jótét után, egyébkor.

PORTIA.

Jótéteményt nem bántam meg soha,
 S most sem fogom: mert hű társak között,
 Kik együtt töltik éltök napjait,
 S közös barátság jármát húzza szívök,
 Okvetlen arcvonal, szellem, szokás

Hasonszerü arányban állanak :
 Ezért hiszem, hogy jó Antonio,
 Mint hitvesem szívtől szakadt fele,
 Hozzá hasonló. És, ha ez való,
 Minő kevés, mit eddig áldozám,
 Kiváltva lelkem hű képmáslatát
 Pokol-kegyetlen üldözés alól!
 De tán ez öndicsérethez közel jár ;
 Ne többet erről: térjünk másra át, —
 Lorenzo! házam s gazdaságomat
 Kezed kormányzatára bízom át,
 Míg hitvesem megjő: részemről én
 Titkos fogadmányt küldtem ég felé,
 Hogy szent imák s elméletekben élek,
 Csupán Nerissát vívén el velem,
 Míg visszatérnek édes férjeink.
 Egy zárda fekszik, két mérföldnyire,
 Ott lesz lakásunk. Megkérlek tehát,
 Fogadd el a bizalmat, mit szerelmem
 És némi szükség most benned helyez.

LORENZO.

Teljes szívemből, nagysád, kész vagyok
 Nyájás parancsid végrehajtani.

PORTIA.

Cselédeim már tudják szándokom,
 S elismerendnek téged s Jessicát
 Férjem Bassanio s magam helyén.
 Viszontlátásig Isten véletek!

LORENZO.

Kísérjenek derült kedv s boldog órák!

JESSICA.

Környezze nagysád minden szívöröm.

PORTIA.

Köszönöm, s kívánom, térjenek reád
Áldásaid; légy boldog, Jessica!

(Lorenzo és Jessica el).

No Balthazár,
Mindig derék- s húnek találtalak,
Légy most is olyan. Fogd e levelet,
S mint férfitől kitelhető, siess
Paduába s add át kedves rokonom
Bellario tudor saját kezébe,
S ha ad ruhákat és papirokat,
Képzeltető gyorsan siess velök
A révi komphoz, mely a száraz és
Velence közt jár. Ne veszíts időt
Szavakkal: menj, előtted ott leszek.

BALTHAZÁR.

Úrnöm, kellő sietséggel megyek. (El.)

PORTIA.

Nerissa, jer!

Egy oly dologba kezdtem, mely felől

Még mit se' tudsz. Meglátjuk férjeinket,
Előbb, mint vélnék.

NERISSA.

S látnak minket ők is?

PORTIA.

Fognak, Nerissa, ámde oly ruhában,
Hogy azt hiszik, tán birunk azzal is, mi
Nálunk hiányzik. Bármiben fogadj,
Ha ifju férfiakká öltözünk,
Kettőnk közül csinosbik én leszek,
Töröm delibb kellemmel hordozom;
A serdülő ifjak megsattanó
Hangján beszélek: kis szűz lépteim
Mégférfisítom; s kérkedő uracsként
Párbajt buzog szám; szépen hazudok:
Mint égtek úri nők szerelmemért,
S én megtagadván, mint epedtek és
Mint haltak el: — hisz annyinak magam
Kevés valék! — de megbánám utóbb,
S sajnálom őket mégis, mért ölém meg.
Húsz ily kicsiny füllentést csevegek,
S azt véli a világ, hogy több egy évnél
Mióta iskoláim elhagyám.
Száz ily hetvenkedő uracsfogás
Rajong agyamban, s majd alkalmilag
Napfényre jó.

NERISSA.

Hát férfiakká állunk?

PORTIA.

Szerencséd, hogy pajzán értelmező
 Nincs közeledben, — szégyeneld magad!
 De most jer, elmondom majd tervemet,
 Csak a kocsin legyenek, mely kert-kapunkban
 Ránk vár: sietve készülünk tehát,
 Mert még ma húsz mérföldet kell haladnunk.

V. SZÍN.

Ugyanott. Kert.

Lancelot és Jessica.

LANCELOT.

Igen, valóban; mert lássa ön: az atyák bűneit meglátogatja Isten a magzatokban, — azért, mondhatom, aggódok önre nézve. Én mindig kereken szoktam önnel beszélni, s így most is kimondom e tárgy fölötti agitatómat: csak legyen ön tehát nyugodt, mert szentül hiszem, ön elkárhozik. Csak egy remény van még, mely tán kisegítheti önt, s ez is csak olyan korcs remény forma.

JESSICA.

S micsoda remény az, kérlek?

LANCELOT.

Hát némileg remélheti ön, hogy önt nem atyja nemzette; hogy ön nem a zsidó leánya.

JESSICA.

Az igazán korcs remény volna; mert így meg anyám bűnei látogattnának meg bennem.

LANCELOT.

Ily módon igazán félek, hogy ön mind atyja-mind anyjánál fogva elkárhozik: így, midőn a Scyllát, ön atyját, kerülöm, a Charybdisbe, ön anyjába esem. No, ön mindkét úton el van veszve.

JESSICA.

Férjem által fogok üdvezülni; ő keresztyénné tőn.

LANCELOT.

Ezt ugyan fölötte hibásan cselekedte. Elegen voltunk keresztyének azelőtt is, épen annyian, hogy egymástól megélhettünk. Ez a keresztyénné térítgetés fölviszi a disznók árát; ha mindnyájan disznóhús evökké válunk, nem sokára pénzeért sem kap az ember egy kis pirítani való szalonnát.

(Lorenzo jó).

JESSICA.

Elbeszélem férjemnek, mit mondtál, Lancelot: épen itt jó.

LORENZO.

Nem sokára féltékeny leszek reád, Lancelot, ha mindig így sarokba szorítod nőmet.

JESSICA.

Nem szükség félned tőlünk, Lorenzo; Lancelot-tal meghasonlottam. Ő nekem kereken ki-mondá, hogy nincs számomra irgalom égben, mert zsidó leánya vagyok; s azt mondja, hogy te a társadalom nem jó tagja vagy, mert a zsidókat térítgetve, fölviszed a disznóhús árát.

LORENZO.

Könnyebben számolok én erről a társadalom-nak, mint te a fekete mór nővel elkövetett hamis-ságodról: a mór nő teherbe esett tőled, Lancelot.

LANCELOT.

Mór nőtől sok volna azt kivánni, hogy ő tanít-son *mórest*: egyébiránt benne nem kevesbítém a tisztos fehércselédek számát; mert míg becsületes volt, addig sem lehetne becsületes *fehér*-cselédnek nevezni.

LORENZO.

Hogy tud minden bohó a szavakkal játszani! Azt hiszem, nem sokára az elmésség hallgatásban fog nyilatkozni; s beszédesség csak papagájokban lesz dicséretes. — Eredj be, ficzkó: parancsold, hogy készüljenek ebédhez.

LANCELOT.

Megtörtént, uram : mindnyájoknak jó gyomra van.

LORENZO.

Jóságos Isten! minő éleztáska vagy! mondd tehát, hogy készítsék az ebédet.

LANCELOT.

Az is megtörtént, uram ; csak fel kell adni.

LORENZO.

A feladás a te dolgod.

LANCELOT.

Isten mentsen, hogy *feladó* legyek, nem kötelességem.

LORENZO.

Lesz még több? Máskorra hagyd szőrszálhasgatásodat! Pillanat alatt ki akarod-e mutatni élczeid egész kincstárát? Kérlek, értsd meg az egyszerű ember egyszerű akaratját: menj be pajtásaidhoz — parancsold, hogy terítsék meg az asztalt, tálalják föl az ételt, s bemegyünk ebédelni.

LANCELOT.

Mi az asztalt illeti, uram, az ki fog találtatni ; mi az ételt illeti, meg fog terítettetni ; s mi ön ebédre

bejöveteletét illeti, az iránt határozzon ön kedve és szeszélye. (El.)

LORENZO.

Oh drága ész! minő hiú szavak!
 A kába egy csoport ily játszi szót
 Rakott agyába. És én ismerek
 Magasb fokon álló bolondokat
 Így fölszerelve, kik pár czifra szóért
 A tárgyat adják föl. — Hogy vagy, szívem?
 No, mondd ki véleményed, kedvesem;
 Hogy tetszik Don Bassanio neje?

JESSICA.

Mondhatlanul. Nagyon méltó tehát,
 Hogy jámborul éljen Bassanio;
 Mert míg nejében ily áldást karol,
 Már itt e földön élvez égi kéjt.
 S ha itt e földön rá nem érdemes,
 Illő, hogy égbe ne jusson soha.
 Ha játszanék két isten égileg
 S a tételen két földi nő feküdnék,
 Portia egyik; másikhöz ráadást
 Kén' adni, mert szegény otromba földünk
 Nem szült hasonlót.

LORENZO.

Bennem ily hitest
 Kaptál, minő asszonynak Portia.

JESSICA.

De erre kérdd meg véleményem is.

LORENZO.

Mindjárt ; hanem fognánk előbb ebédhez.

JESSICA.

Nem. Hadd dicsérlek jóllakás előtt.

LORENZO.

Ne, kérlek : asztalhoz tartsd e beszédet :
Mondj bármit ott, több más dolog között
Csak elnyelem.

JESSICA.

No, majd ott megadom. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Velence. Törvényterem.

*Doge, Tanácstagok, Antonio, Bassanio, Gratiano,
Salarino, Solanio s mások.*

DOGE.

Antonio jelen?

ANTONIO.

Jelen, nagysád szolgálatára.

DOGE.

Aggódok értted; mert ellenfeled
Kőszikla-szívű, ádáz fölperes;
Embertelen, könyörrre képtelen,
Egy szikra szánat benne nem honol.

ANTONIO.

Hallám, sokat fáradt s kívánta nagysád
Enyhíteni eljárása szigorát:

De, mert konok, s nincs jogszerű fogás,
 Mely rólam elháríthatná dühét,
 Türelmem állítom haragja ellen,
 S szívnyugalom vértében szenvedem
 A gyűlölő zsarnok csapásait.

DOGE.

Egy szolga menjen s hívja a zsidót.

SALANIO.

Ajtóban áll már. Im, itt jő, uram.

(Belép Shylock.)

DOGE.

Helyes, — hadd álljon hát színünk elé. —
 Shylock! — egész világ s én is hiszem,
 Tovább nem üzöd a düh látszatát,
 Csak a tett perczeig: s akkor, tudom,
 Szánat- s könyört mutatsz, csodálatosbat,
 Mint volt kegyetlenséged színlete.
 S míg most a birságot követeled,
 Egy fontot e szegény kalmár husából:
 Nem csak bánomdíjadról leteszesz,
 De sőt könyört s nemes szívet követve,
 A tőkepénz felét elengeded,
 Szánó szemet vetvén csapásira,
 Mik oly sűrűen érték vállait,
 Hogy e királyi kalmárt elnyomák,
 S részvétre birnák ily balsors iránt
 Az érczkebelt, a durva köszívet,

Az emberség gyöngéd jótétihez
 Soh'sem szokott kemény török- s tatárt.
 Zsidó, szelid válaszra számolunk.

SHYLOCK.

Nagysáddal immár közlém szándokom ;
 S szent szombatunkra mondék nagy hitet,
 Váltóm szerint mindent lehajtani.
 Ha ellenáll ön, érje a veszély
 Államszabadság- s alkotmányukat.
 Tán kérdi ön, miért tetszik nekem
 Inkább ama silány font húsdarab, mint
 Háromezer zecchin ? Nem felelek !
 Azt mondom : « úgy tetszik. » Nincs megfelelőve ?
 Mit ! hát ha patkány bántja házamat,
 S tetszik kiadnom tízezer zechint
 Kipusztításaért ? — Nincs megfelelőve ?
 Van a ki útál csemcsegő koczát,
 Macskát ha lát ez, majd megtébolyúl ;
 Mások, ha rezg orrhanggal a duda,
 Nem birnak olyankor vizelletökkal ; —
 A szenvedély urai az ingerek,
 A mint gyönyör vagy undor készíteti.
 S most íme válaszul :
 Mint arra biztos ok nem létezik,
 Miért nem tűr ez csemcsegő koczát,
 Szükséges ártatlan macskát amaz,
 Emez dagadt dudát nem, s kénytelen
 Erővel oly szégyent magára vonni,
 Hogy sértsen illemet, ki sértve van :

Úgy nincs nekem, nem is kell más okom
Rögzött gyűlölség- s undornál egyéb,
Antonio ellen mért keresem
Kárral jogom. — No hát nincs megfelelve?

BASSANIO.

Nincs; — érzéketlen ember, ily beszéd
Irtózatosságod nem mentheti.

SHYLOCK.

Neked felelni én nem tartozom.

BASSANIO.

Megöljük-é mind, mit nem szeretünk?

SHYLOCK.

Gyűlöljük azt, mit ölni nem kívánunk?

BASSANIO.

Nem minden sértés tüstént gyűlölet.

SHYLOCK.

Mit? kétszer is hagyd csípni a kigyót?

ANTONIO.

Tudod, kérlek zsidóval osztozol.
Inkább eredj, s állván a part fölé,
Mondd a vizárnak, hogy szálljon lejjebb:
Inkább idézd a farkast számadásra,
Mért bégetett bárányaért juhót?

Inkább parancsold bércz fenyőinek,
 Sudáraikkal ne suhogjanak,
 Midőn az ég viharja rázza őket:
 A legkeményebb tárgyba vágj előbb,
 Mintsem zsidó szivét, (melynél keményebb
 Nincs) megkisértened lágyítani. —
 Kérem, ne több ajánlatot neki,
 Ne fáradozzanak tovább önök:
 Mondják ki egyszerűen s röviden
 Ítéletem, mit e zsidó kíván.

BASSANTIO.

Im hatezer zecchin a háromért.

SHYLOCK.

Ha mindegyik zecchin a hatezerben
 Hat részre válnék s minden rész zechinné:
 Nem kell, — kötvényemhez ragaszkodom.

DOGE.

Hogy vársz kegyelmet, ha magad sem adsz?

SHYLOCK.

Ha mit sem vétek, mit féljek birótól?
 Sok vásárlott rabszolga él önöknél,
 Kiket számár, eb és öszvér gyanánt
 Önök rab s alacsony munkákra fognak,
 Mert pénzök ára; mondjam-e, tegyék
 Őket szabaddá, vők- s örökösökké?
 Mért nyomja őket terh? legyen puha

Ágyuk, mint önökéi, s inyöket
 Hadd fűszerezék szintoly ételek. —
 Önök felelnek: «a szolgák miéink.» —
 Ép én is ezt adom most válaszul:
 A fontnyi húst, mit rajta keresek,
 Drágán vevém; enyém; kell birnom azt.
 Ha nem kapom meg, oh silány szabadság!
 Erőtlenek Velenceze jogai.
 Végzést várok, — döntsék el, nyerhetek?

DOGE.

Jogom van elnapolni e gyűlést,
 Ha csak hires tudor Bellario,
 Kit véghatározatra meghívék —
 Nem érkezik ma meg.

SALARINO.

Künn vár, uram,
 Levéllel a tudortól egy futár,
 Most érkezett meg épen Páduából.

DOGE.

Hozd a levélt és hívd be a futárt.

BASSANIO.

Ne búslakodjál, jó Antonióm,
 Végy szívet! Ám hadd vigye a zsidó
 Húsom-, csontom- véremmel mindenem:
 De értem egy csepp vért el nem veszítesz.

ANTONIO.

Mint nyájban a ragályos juh, legillőbb
 Vagyok halálra: a gyengébb gyümölcs
 Előbb lehull, hadd hulljak én is így.
 Bassanio, te jobbat nem tehetsz,
 Csak élj tovább, s ird meg sirversemet.

(Belép Nerissa ügyvédírnoki öltönyben).

DOGE.

Bellariótól jöttél, Paduából?

NERISSA.

Igen. — Köszönti herczegségedet. (Levelet ad által.)

BASSANIO.

Oly komolyan késed miért fened?

SHYLOCK.

Hogy e bukottból részemet kivágjam.

GRATIANO.

Nem talpadon, de lelkeken teszed
 Élessé késedet, zordon zsidó!
 Nem, semmi ércz, még hóhér bárdja se'
 Fél- olyan éles, mint élő dühöd.
 Hát nincs könyörgés, a mely hatna rád?

SHYLOCK.

Eszedből oly hatásu nem kerül.

GRATIANO.

Oh, átkozott légy, irgalmatlan eb!
 Pirúljanak törvény s jog éltedért.
 Csaknem megingatsz még hitemben is,
 S Pythagoras elvére tántorítasz,
 Hogy állatok lelkei ömölnek át
 Embertetembe: véreb szellemed
 Farkast vezénylett, mely emberhalálért
 Felköttetett: de a bitóru is
 Levált rémlélke; s míg te, szörnyeteg,
 Undok szülőd méhében rejtezel,
 Beléd ömölt: mert minden óhajod
 Véres, zshivány, éhes, farkasszerü.

SHYLOCK.

Miglen szidalmaidra e pecsét
 Váltómon meg nem semmisíttetik,
 Addig tődöd hiába koptatod.
 Javítsd ki elméd, jó fiu, különben
 Romokba hull. — Én jogomat kívánom.

DOGE.

Egy ifjú, jártas jogtudort ajánl
 Bellario nekünk im e sorokban. —
 Hol ő?

NERISSA.

Közelben, künn tartózkodik,
 Míg nagysád engedélyt ad, hogy bejöjön.

DOGE.

Teljes szivemből! — Menjetek legott
Tisztes kísérettül négyen-öten.

Az ülés addig hallja e levélt: (Egy irnok olvassa).

«Értesítem nagysádat, hogy levele vétekor igen beteg valék; de ugyanazon pillanatban, midőn kegyed követe jött, barátságos látogatásban nálam volt egy ifjú római tudor, neve Balthazar. Megismertetem őt a zsidó és Antonio kalmár közt vitában forgó ügygyel, — számos könyvet forgattunk által, — ő értesülve van nézeteim felől; saját tanultságával, (melynek nagyságát nem ajánlhatom eléggé) kértemre magával viszi, hogy helyettem nagysád kívánatát teljesítse. Kérem, évei hiányát ne vegye ön gátul a kellő tisztelet megadásában: mert én ugyan soha sem láttam oly fiatal testen oly agg főt. Herczégseged kegyes fogadására bízom őt, kinek ottani eljárása legjobb ajánló levél lesz reá nézve.»

DOGE.

Halljátok, a tudós öreg mit ír:
S úgy sejtem, itt jó a tudor maga.

(Belép Portia törvénytudori öltözetben).

Kezet fiú. — Az agg Bellario
Küldöttje vagy?

PORTIA.

Azé, jó herczégem.

DOGE.

Légy üdvöz és foglalj helyet.
Értésedül esett-e már az ügy,
Mely e gyűlésben szőnyegen forog?

PORTIA.

Bő tudomást szerzék ez ügy felől.
Ki itt a kalmár, s melyik a zsidó?

DOGE.

Antonio s agg Shylock, álljatok ki.

PORTIA.

Neved Shylock?

SHYLOCK.

Igen; Shylock nevem.

PORTIA.

Kereseted csodás természetű,
De rendbe' van, s államjogunk szerint
Eljárásod nem ostromolható.
S te vagy, kit e pör vésze fenyeget?

ANTONIO.

Én, ő szerinte.

PORTIA.

Hát elismered

A kötlevét?

ANTONIO.

Elismerem.

PORTIA.

Legyen tehát kegyelmes a zsidó.

SHYLOCK.

Ki kényszeríthet? erre szóljon ön!

PORTIA.

A kegyelem kényszerről mit se' tud ;
 Az, mint az ég szelíd esője, hull
 Alá a földre : s kétszer áldva van, —
 Megáldja azt, ki ád, — és azt, ki vesz.
 Hatalmasokban leghatalmasabb ;
 Trónjában ülő fejedelmet ez
 A koronánál inkább ékesít.
 Pálczája földi kényszer, hatalom,
 Fenség s dicső méltóság küljele,
 Melyen királyok ijedelme ül :
 De e pálczás erőnél több a kegy ;
 Királyi szívek ennek trónusi ; —
 Magának Istennek sajátja ez ;
 S a föld hatalma égihez közel,
 Ha jogszigort kegy enyhít. — Oh zsidó,
 Ámbár ügyed jogos, gondold meg ezt,
 Hogy senki köztünk jogszigor szerint
 Nem nyerne üdvöt: mind kegyértkönyörgünk, —
 S e kegy gyakorlatára utasít

Imánk is. — Oly czélből hozám föl ezt,
 Hogy enyhítsd jogszerű kívánatod:
Ha nem, Velenceze széke szigorú
 Itéletet hoz e kalmár fölött.

SHYLOCK.

Fejemre szálljon tettem! Én jogot
 Kivánok és e kötlevel csomóját.

PORTIA.

Pénzül fizetni nem bir az adós?

BASSANIO.

De bir! Kinálom e gyűlés előtt;
 Sőt kétszer annyival; s ha ez kevés,
 Tíz annyi pénzt letenni kész vagyok,
 Fejem, szivem, kezem zálogba kötve.
 S ha még ezt sem fogadja el, világos,
 Hogy itt gabszág nyom el való erényt.
 S kérem csak egyszer most hajoljanak
 Önök tekintélyére a jogok;
 S egy kis hibát tevén nagy jó miatt,
 Oh, tartsák vissza e vad ördögöt.

PORTIA.

Az nem szabad. Nincs olyan hatalom,
 A mely Velenceze érvényes szokásán,
 Törvényén, változtasson kény szerint.
 Mert mint előzményt fognák azt idézni,

S több visszaélés törne bé honunkba
Ily példa résén. Az hát nem lehet.

SHYLOCK.

Új Dániel itél, új Dániel!
Oh, mint becsülöm önt, böles ifju bíró!

PORTIA.

Kérlek, hadd nézzem át e kötlevét.

SHYLOCK.

Itt van, nagyon tisztelt jogtúdor, itt van.

PORTIA.

Shylock, ők három ennyi pénzt ajánlnak.

SHYLOCK.

Esküt, nagy esküt tettem Istenemre;
Hogyan vegyek lelkekre hitszegést?
Velenceért sem.

PORTIA.

E kötvény lejárt,
S törvény szerint kívánhat a zsidó
Egy fontnyi húst, az alperes szívéhez
Legközelebb kivághatót. — De légy
Könyörletes, végy három annyi pénzt,
Hadd tépjem én szét e kötlevelet.

SHYLOCK.

Ha majd tartalma meg leszen fizetve.
 Ön érdemes biró, a mint kitűnt,
 S jogismerő, s a legvelősb vala
 Előadása : fölszólítom önt a
 Törvény nevében, melynek nagybecsű
 Támaszsza, hozzon végítéletet.
 Lelkemre mondom, nincs oly bűverő
 Nyelvben, mi megmásítsa szándokom. —
 Én itt kötvényemhez ragaszkodom.

ANTONIO.

Szivem szerint megkérem a gyűlést,
 Hozzon határozatot.

PORTIA.

Jó, — ez lesz az :
 Készíteni kell késéhez kebledet.

SHYLOCK.

Oh drága férfi ! bölcs ifjú biró !

PORTIA.

Mert ím a törvény czélja s végzete
 Kellőn megegyez a bánomkötéssel,
 Mely e levélben elfogadva van.

SHYLOCK.

Nagyon való! oh bölcs, igaz bíró!
Küllátszatánál mennyivel korosb ön!

PORTIA.

Tárd hát ki kebled.

SHYLOCK.

Úgy van, kebelét;
Azt mondja váltóm; nemde bölcs bíró?
Közel szívéhez, így szól a betü.

PORTIA.

Igen. Van-é itt egy mérleg közel,
Megmérni a húst?

SHYLOCK.

Én gondoskodám.

PORTIA.

Shylock, hivass pénzedre egy sebészt,
Ki őt, hogy el ne vérezzék, bekösse.

SHYLOCK.

Magával hozza ezt a kötlevét?

PORTIA.

Kimondva nincs: de hisz mit keresed?
Jó lesz, ha ezt könyörből megteszed.

SHYLOCK.

Alkunkban ez nincs, én nem látom át.

PORTIA.

Kalmár nyilatkozz'; van mit mondanod?

ANTONIO.

Igen kevés; im én készen vagyok.
 Kezed, Bassanio; Isten veled.
 Ne buslakodj', hogy érted erre juttam:
 E részben a sors, mód felett talán,
 Jó volt irántam: mert szokásaként
 Bukottal birtokát túléleti,
 Hogy ránczos homlok- s béesett szemekkel
 Meredjen agg s szegény korára. Engem
 Fölmente e hosszú nyomor sulyától.
 Ajánlj tiszteld arád emlékibe:
 Rajzold le, mint holt el lelked fele,
 Sirom felett; mondd, mint szerettelek;
 S ha elbeszélted, ő legyen bíró,
 Nem volt-e hűn szeretve férje már.
 Ne bánd meg, hogy barátod veszted el,
 Nem bánja ő sem, érted hogy fizet:
 Mert csak hasítson mélyen a zsidó,
 Tüstént egész szivemmel fizetek.

BASSANIO.

Antonio, egy hölgyhöz eskü köt,
 Ki nékem oly kedves, mint életem.

De életem, nőm és e nagy világ
 Nem múlja becsben feljebb éltedet.
 Mindent od' adnék, áldozatra kész,
 E szörnyetegnek, hogy megmentsselek.

PORTIA.

Ezt nem köszönné tán meg hitvesed,
 Ha hallaná most tett ajánlatod!

GRATIANO.

Nőm van, kit esküszöm, hön szeretek :
 Bár volna mennyben s ott egy égi lényt
 Birhatna rá, hogy e zsidó ebet
 Lágyítsa meg.

NERISSA.

Be jó, hogy hát megett ajánlod ezt;
 Különben e vágy házad fölzavarná.

SHYLOCK.

Mind ilyen a keresztyén férj! Van egy
 Lyányom. De volna férje Barrabás
 Fajából bárki inkább, mint keresztyén!
 Időnk fogy; — kérem, véghatározatot.

PORTIA.

Kalmár husából egy font a tiéd :
 S törvény szerint megadja e gyűlés.

SHYLOCK.

Igaz biró!

PORTIA.

S kebléből mesd ki e husdarabot:
Megadja a törvény, s e szék helyesli.

SHYLOCK.

Oh bölcs biró! — Itt a végzés! — jere!

PORTIA.

Várj egy kevésbé; más baj is van itt.
Ez alku egy csepp vért sem ád neked,
Így hangzik a kötvény: egy fontnyi hús.
Vedd hát ki alkud, vedd egy font husod;
De míg hasítod, merj kiönteni
Egy csepp keresztyén vért, jószágaid
S kincsed Velence törvényei szerint
Mind a köztársaságra szállanak.

GRATIANO.

Igaz biró! — Hallod, zsidó? — Oh bölcs biró!

SHYLOCK.

Úgy hangzik a törvény?

PORTIA.

Nézd meg magad!

Te jogszigort sürgettél, légy nyugodt,
Meglesz jogod, tán inkább, mint kívánnád.

GRATIANO.

Oh bölcs bíró! — no lám, zsidó! —
Oh bölcs bíró!

SHYLOCK.

No, fölveszem hát: adjon három annyit,
S hadd menjen a keresztyén.

BASSANIO.

Itt a pénz.

PORTIA.

Csak lassan! —
Jog a zsidónak! — lassan, — ne siessünk!
Hadd kapja ő csupán csak alkuját.

GRATIANO.

Oh bölcs bíró! hallod, zsidó! igaz bíró!

PORTIA.

Készülj tehát húsát kimetszeni.
De vért ne onts; s ne vágj több- s kevesebbet,
Csak pontban egy fontot: ha fontnyinál
Több- vagy kevesbet vágsz, ha annyit is,
Mely azt könnyebbé, avvagy nehezebbé
Csak egy huszad szemernyivel teszi;
Vagy mérlegét csak egy hajszálnyira
Lenyomja: meghalsz s dobra kél javad.

GRACIANO.

Új Dániel! — zsidó! — Új Dániel!
Érzed, pogány, most csípőn fogtalak.

PORTIA.

Mért késik a zsidó? mesd részedet.

SHYLOCK.

Tökémet addsa, osztán távozom.

BASSANIO.

Már rég kínáltam, — íme itt vagyok.

PORTIA.

Ő megtagadta nyílt ülés előtt:
Csupán jogát s kötését kapja meg.

GRATIANO.

Új Dániel! — mondám — új Dániel!
Köszönöm, zsidó, hogy erre megtanítál.

SHYLOCK.

Hát pusztá tökém is még elveszik?

PORTIA.

Nem kaphatod meg, csak birságodat, —
S ezt is saját vesztedre már, zsidó!

SHYLOCK.

No hát az ördög áldja meg vele,
Én nem vitázok többé.

PORTIA.

Várj, zsidó!

Még más igényt is tart a jog reád.
Velence törvénykönyve rendeli:
«Ha rá világúl a külföldre,
Hogy vagy közvetve vagy közvetlenül
Akármely polgár életére tör:
Az, a ki ellen fondor cselet szöve,
Javai felét lefogja: más fele
A közkinctár részére háramol:
S a bűnös' élte, minden szavazat
Daczára, a herczegtől függ csupán.»
S azt mondom, e törvény illik reád,
Mert eljárásodból nyilván kitünt,
Hogy mind közvetve, mind közvetlenül
Az alpörösnek életére törtél.
Ezért lakolsz, mint elmondám fölebb.
Térdedre hát, s kérd a herczeg kegyét.

GRATIANO.

Kérd, hogy magad köthesd föl magadat.
Mégis, mivel javad hazánkra száll,
Nincs egy kötélre rúgó birtokod,
S államteher lesz fölkötésed is.

DOGE.

Hogy lásd, mi másképp szoktunk érzeni:
Kérés előtt már élted meghagyom.
Antonióra száll javad fele,
A közkincstárra száll másik fele,
Mit bírsággal könyörgésed kiválthat.

PORTIA.

Az államét igen, de semmikép sem
Antonioét.

SHYLOCK.

Vegyétek éltem is, mért hagyni meg?
Házam vevé el, a ki támaszát
Elvette: életem vevétek el,
Elvéve a miből megélhetek.

PORTIA.

Antonio, mi jót tehetsz vele?

GRATIANO.

Egy kötelet! az Istenért, ne többet!

ANTONIO.

Ha a gyűlés s nagyságos herczegünk
Elengedik kegyelmesen neki
A bírságot, mi fele vagyonért jár:
Megnyugszom én, ha a másik fele
Használatúl lesz nálam, úgy hogy azt

A férfiúnak adjam holtakor,
 Ki a minap leányát ellopá, —
 Kettőt kikötve csak : hogy e kegyért
 Rögtön keresztyén hitre térjen át,
 Másik hogy e gyűlés előtt legitt
 Ruházza át, mi holtakor marad,
 Lorenzo vője- s lánya Jessicára.

DOGE.

Azt megteendi, — máskép visszahúzó
 Imént fejére mért bocsánatom.

PORTIA.

Megnyugszol-é zsidó? mit szólsz reá?

SHYLOCK.

Megnyúgoszom.

PORTIA.

Irnok, készíts egy átruházatot.

SHYLOCK.

Bocsánatot, hadd távozzom haza.
 Nem jól vagyok. Küldjék el a papírt
 Utánam, én aláírom.

DOGE.

Mehetsz,

Csak e szerint tégy.

GRATIANO.

A kereszteléskor
Lesz két keresztatyád. Ha én valék
Birád, tíz ennyit adtam volna még,
Nem víz-, hanem bitóra vinni téged. (Shylock el.)

DOGE.

Ebédre, kérlek, jőj hozzám, uram !

PORTIA.

Bocsánatért könyörgök, herczegem.
Az éjjel Páduába kell utaznom,
Ezért most rögtön utnak indulok.

DOGE.

Sajnálom, hogy nem érsz rá itt maradni.
Íránta légy hálás, Antonio;
Lelkemre, néki sokkal tartozol.

(Doge, Tanácstagok s kíséretök el.)

BASSANIO.

Nagyérdemű úr, én s e hú barátom
Ma bölcseséged által menekültünk
Nagy véstől : hálaérzetből tehát a
Háromezer kölcsön fölvelt arannyal
Viszonzzuk szíves fáradalmidat.

ANTONIO.

Ezenfelül adósaidd leszünk
Örökre szeretet- s szolgálatokban.

PORTIA.

Ki nyugtot érez, díját elvevé.
Én nyugtot érzek, tégedet megóva;
S jól megfizetve gondolom magam; —
Több bért sovárgó soh'se volt szívem.
Ha látjuk egymást, ne feledjétek;
Áldás reátok, én bucsut veszek.

BASSANIO.

Még egyre kényszerítlek, drága úr, —
Tőlünk adó, s nem jutalom gyanánt,
Emlékül egy vagy mást vigy. — E kegyet
Ne vond meg s érte megbocsáss nekem.

PORTIA.

Forró kívánatodnak engedek.
Keztyűid add, hogy hordjam kedvedért, —
S barátságod jeléül e gyűrűt.
Ne vond el újjad: nem kell több nekem, —
S ezt nem tagadhatod meg, ha szeretsz.

BASSANIO.

Jó úr, e gyűrűt? — ah ez semmiség!
Szégyenleném, ha ezt adnám neked.

PORTIA.

Ezen kívül mást el nem fogadok ;
S már mintha vágyat érzenék utána.

BASSANTIO.

E gyűrű fontosabb, mint értéke.
Inkább Velencez legbecsesb gyűrűjét
Megszerzem hirdetés utján neked :
Csak, kérlek, ezt az egyet hagyd nekem.

PORTIA.

Igéretekben, látom, bőkezű vagy.
Előbb kérésre oktatsz, most pedig
Úgy tetszik, arra oktatsz, mint lehet
Elutasítani a koldulgatót.

BASSANTIO.

Arám adá e gyűrűt, kedves úr :
S átnyújtva megfogadtatá velem,
El nem veszíteni és nem adni másnak.

PORTIA.

Sok adományt megkímél ily beszéd.
Hacsak nem örült asszony hitvesed,
S megtudja, mint érdemlém meg gyűrűd :
Tán nem neheztel szüntelen reád,
Hogy nékem adtad. — Jó, Isten veled ! —

(Portia és Nerissa el.)

ANTONIO.

Bassanio, engedd át e gyűrűt,
 Had nyomjanak szerelmem s érdeme
 Annyit szemedben, mint arád parancsa.

BASSANIO.

Menj, Gratiano, fuss, érd őt utól,
 Add át e gyűrűt, s hívd őt, ha lehet,
 Antonio lakába. — Menj, siess. (Gratiano el.)
 Jerünk legitt és induljunk oda;
 S reggel korán mindketten repülünk
 Belmont felé. Menjünk Antonio. (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott. Uteza.

Portia és Nerissa.

PORTIA.

Kérdezd meg, melyik a zsidó laka,
 Add át aláírás végett neki
 Ez átruházmányt. Éjjel indulunk,
 S férjeink előtt egy nappal honn leszünk.
 Tudom, Lorenzo kedvesen veszi
 Ez iratot.

(Gratiano jő.)

GRATIANO.

Jó, hogy beértelek még, édes úr.
Bassanio, érett tanács után,
Im küldi e gyűrűt s ebédre kéri
Becsés személyedet.

PORTIA.

Nem tehetem.
Küldött gyűrűjét hálával veszem, —
Mondd, kérlek, ezt meg. És ezenfelül
Vezesd ez ifjat a zsidó lakához.

GRATIANO.

Kész szívvel.

NERISSA (Portiához).

Egy szót még csupán, uram.
Ha birom, elcsalom férjem gyűrűjét,
Melynek megőrzésére esküdött.

PORTIA.

Jót állok, elsül. Majd lesz esküvés,
Hogy férfiaknak adták a gyűrűket.
Mi meg tagadjuk, s túl esküdjük őket.
Eredj, siess; tudod, hol várlak el.

NERISSA.

Jőj, kedves úr, mutasd meg a lakot. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Belmont. Nyílt tér Portia háza előtt.

Lorenzo és Jessica.

LORENZO.

Tisztán süt a hold. Egy ily éjjelen,
Midőn a fákat lágyan csókdozá
Édes lebel, s nem hallott semmi zaj, —
Tán ilyen éjjel hágott Troilus
Ilion falára s lelke szállt sohajban
Görög sátrak felé, hol Cressida
Álmát aludta.

JESSICA.

Egy ily éjjelen
Suhant remegve Thisbe harmaton, —
Oroszlánnál előbb látá meg árnyát
S rémulve elfutott.

LORENZO.

Ily éjjelen
Állt Dido sivatag partok felett,
Gyászfűz kezében, s inté kedvesét
Várába vissza.

JESSICA.

Egy ily éjjelen
Gyűjtötte bűvös fűveit Medéa,
Ifjítani Aesont.

LORENZO.

Egy ily éjjelen
Szökött a dús zsidótól Jessica,
S Velenczéből Belmontig menekült
Dévaj szerelmesével.

JESSICA.

Egy ily éjjelen
Esküdt Lorenzo, mint imádja őt,
S lopá szivét el sok hitfogadással,
Mely mind csalárd volt.

LORENZO.

Egy ily éjjelen
Gyalázta kedvesét szép Jessica,
A kis hamis: de ő elnézte azt.

JESSICA.

Kitennék rajtad éj-jel, csak magunk
Volnánk: de halld, lépésdobaj közelg.

(Stephano jó.)

LORENZO.

Ki jó az éj csendében oly sietve?

STEPHANO.

Egy jó barát.

LORENZO.

Barát? minő barát? kérlek, neved, barátom.

STEPHANO.

Az én nevem Stephano, s hírt hozok:
Belmontban itt leszen napköltekor
Urnóm: a szent keresztelnél bolyong
Köröskörül; ott térdepel s könyörg
Vig házas életért.

LORENZO.

Ki jó vele?

STEPHANO.

Csak a komorna s egy szent remete.
De kérem önt, megjött-e már uram?

LORENZO.

Nem jött, s felőle mit sem hallhatánk. —
De jer be vélem, kérlek, Jessica;
S hogy házinönket ünnepélyesen
Fogadjuk, némi rendezést tegyünk.

(Lancelot jő.)

LANCELOT.

Hahó! hahó! hej! hej! hahó! hahó!

LORENZO.

Ki kiált?

LANCELOT.

Hahó! nem látta valaki Lorenzo urat s Lorenzoné asszonyt? hahó! hahó!

LORENZO.

Hadd a hahózást, ficzkó! erre! erre!

LANCELOT.

Hahó! merre? merre?

LORENZO.

Erre, erre!

LANCELOT.

Mondd meg neki, hogy uramtól egy postalegény

jött, kürtje tele jó újságokkal: uram napköltekor
itthon lesz. (El.)

LORENZO.

Jer bé, szívem, s ott várjuk jöttüket.
De hisz mi okból? mért mennénk haza?
Eredj, barátom Stephano, s jelentsd
Ott benn, hogy úrnőd rögtön itt leend:
S hivd a szabadra a zenészeket. — (Stephano el.)
Mily édesen szenderg e halmon a hold!
Üljünk le, itt suhanjanak zene
Hangjai fülünkbe: csend és éjszaka
Simúl az összhang lágy pengésihez.
Jer, Jessica! nézd, ím az ég tere
Kirakva csillogó aranyhimekkel:
A legkisebb kör, mely fönt látható,
Angyalszerűen zeng forgásiban
Gyöngéd szemű cherubok dalkarához.
Örök lelkekben ily összhangzat él:
De míg e romlatag por-öltözet
Durván lezárja, nem hallhatjuk azt.

(Zenészek jönnek.)

Jertek, Diánát verje föl dalunk:
Úrnők fülébe hasson el legédesb
Fogástok: zene vonja őt haza!

JESSICA.

Kedvem borong, ha hallok szép zenét.

LORENZO.

Azért, mert szellemed feszülve van.
 Csak egy vad és délczeg ménesre nézz,
 Ifjú szilaj csikók seregletére, —
 Miként szökell, fú s hangosan nyerít,
 Mert hajtja a heves vér ösztöne:
 De halljanak zendülni harsonát,
 S haddon fülökbe olvadó zene,
 Meglásd: miként állnak meg egyaránt,
 Szilaj szemök szerénynyé változik
 Az édes hangerőtől. Ép ezért
 Mondá a költő Orpheus felől,
 Hogy fát, folyót, sziklát indíta meg.
 Mert nincsen oly nyers, zord, dühös való,
 Mit át ne alakítna a zene.
 Habár csupán kevés időre is. —
 Ember, kiben nem létezik zene,
 Kit meg nem indít édes hangvegyület,
 Csel-, hitszegés s zsákmányolásra kész,
 Kedélymozgási tompák, mint az éj,
 S pokolsötétek szenvedélyei.
 Ne hígy ilyennek! — Halld, szól a zene!

(Portia és Nerissa távolban.)

PORTIA.

Ama világ az én termemben ég
 Mily messze fénylik a kis gyertyaszál!
 E rossz világban jótét így ragyog.

NERISSA.

Nem láttuk a gyertyát, míg hold sütött.

PORTIA.

Így törli el nagyobb dics a kisebbet.
Mint a király, ragyog helyettese,
Míg a király jó: s ekkor úgy vesz el
Pompája, mint midőn belföldi forrás
Tengerbe ömlik. De figyelj, zene!

NERISSA.

Ez házi hangád, édes asszonyom. —

PORTIA.

Viszonylag jó csak minden, úgy hiszem; —
Nappal nem hallik ily édesdeden.

NERISSA.

Csend adja ingerét meg, asszonyom.

PORTIA.

Pacsirtaszépen zeng a varju is,
Ha nem figyelsz egyikre sem: s tudom,
A csalogány, ha nappal zengene,
Míg mindenik lúd gágog, bizonyára
Ökörszemnél nem lenne jobb zenész.
Hány dolgot érlel a kellő idő
Való tökélyre és igaz becsére! —

De csitt! Endymionnal szunnyad a hold,
S nincs kedve felköltetni.

LORENZO.

Portiáé

E hang, ha végkép nem csalatkozom.

PORTIA.

Mint a vak ember a kakukmadárt,
Silány hangomról ismer ő is engem.

LORENZO.

Légy üdvöz, édes úrnő, hajlokodban.

PORTIA.

Imádkozánk férjeink jólléteért
S imánk, reméljük, tán üdvökre vált.
Megjöttek-é már?

LORENZO.

Még nem, asszonyom:
De megelőzte őket egy követ,
Jelentve jöttöket.

PORTIA.

Nerissa, menj be:
Cselédeimnek add ki a parancsot,
Ne tégyenek szót távollételemről,
Te sem, Lorenzo, Jessica, te sem. (Trombita-hang.)

LORENZO.

Férjed közelg: hallám a harsonát.
Urnóm, ne félj, fecsegni nem szokásunk.

PORTIA.

Ez éj beteg napfénynek mondható,
Csak egy kicsit halványabb: oly nap ez,
Mint mely napot felhők borítanak el.

(Bassanio, Antonio, Gratiano s Kiséretők.)

BASSANIO.

Napunk van, mint a földgömb túl felén,
Ha köztünk jársz, mint nap helyettese.

PORTIA.

Ám járjanak sötétben lépteim,
Csak tetteim ne rettegjék a fényt.
Légy üdvöz hajlokodban, édesem.

BASSANIO.

Köszönöm. Fogadd kedves barátomat;
Antonio ez, ő ez, a kinek
Oly véghetetlenül adós vagyok.

PORTIA.

Adós lehetsz minden módon neki,
Mert — mint beszélük — ő is javadért
Töménytelenre kötötte le magát.

ANTONIO

Elég van téve immár mindenért.

PORTIA.

Légy szívből üdvöz nálunk, édes úr ;
Tűnjék ki másban ez, mint csak beszédben,
Hagyjuk tehát e szóvirágokat.

GRATIANO (Nerissához).

Tanúm ama hold, vádad helytelen.
Hidd el, hogy a jogász-írnoknak adtam :
Törjék ki tőlem inkább a keze.
Ha oly szívedre vetted ezt, babám.

PORTIA.

Már is vizsály? hogyan? mi tárgy miatt?

GRATIANO.

Egy arany abroncs-, egy rossz gyűrűért,
Mit tőle kaptam : melynek jelszava
Egész világra szólt, mint késesé
A késeken : « Szeress és el ne hagyj. »

NERISSA.

Mit emlegetsz jelszót és értéket?
Megesküvél, mikor tenéked adtam,
Hogy hordod azt utolsó perczedig,
S veled megy az le még a sírba is :
Ha nem is értem, ámde esküdért
Becsülnöd és megóvnöd kelle azt.

Egy irnok, ugy-e? Isten a tanúm,
Sohsem lesz annak orczáin szakáll,
Ki a gyűrűt ajándékban kapá.

GRATIANO.

De lesz, hiszem, ha férfikorra jut!

NERISSA.

Igen, ha néember férfivá lehet.

GRATIANO.

Lelkemre, egy ifjúnak adtam azt,
Egy kis haszontalan gyermekfiúnak, —
Birói tollnok — nálad nem magasb —
Locsföcs fiú — jutalmúl kérte el:
Világért tőle meg nem vonhatám.

PORTIA.

Nyiltan kimondom, tőled hiba volt
Ily könnyedén megválni nőd legelső
Ajándokától: oly tárgytól, melyet
Ujjadra szent eskük között vonál,
S melyhez hit által lön forrasztva tested.
En kedvesemnek adtam egy gyűrűt,
S esküt vevék, hogy nem vál' tőle meg: —
Itt áll s merem nevében mondani,
Nem hagyta el; s ujjáról nem voná le,
Egész világnak minden kincsiért.
Valóban, a kesérvre, Gratian,

Nődnek nagy indokot szolgáltatál, —
Ha rajtam esnék, tán megtébolyodnám.

BASSANIO.

Jó lenne tán levágni balkarom,
S esküdni, hogy gyűrűmért küzdve, vesztém.

GRATIANO.

Bassanio od' adta gyűrűjét
Az érte esdő tudornak; s valóban
Rá érdemes volt: ekkor a fiú,
Ki mint segéd érettünk fátadott,
Enyémet kérte. Mind ő, mind ura
A két gyűrűn kívül semmit se' vőn el.

PORTIA.

Minő gyűrűn adtál túl, édesem?
Tán csak nem a tőlem nyert zálogon

BASSANIO.

Ha még, hibámhoz, tudnék színleni,
Tagadnám: úgyde, látod, ujjamon,
Nincs a gyűrű: már a gyűrű oda!

PORTIA.

Szint' ily üres hűségtől álszived.
Az égre, míg nem látom gyűrűmet,
Ágyadba nem megyek.

NERISSA.

Sem én tiédbe,
Míg enyímet nem látom.

BASSANIO.

Édesem,
Tudnád, kinek nyujtám ama gyűrűt,
Tudnád, kiért adám ama gyűrűt,
Látnád, miért adám ama gyűrűt,
Minő aggálylyal adtam e gyűrűt,
S hogy semmit el nem vón, csak a gyűrűt:
Enyhúlni fogna tán gyanúd tüze.

PORTIA.

Csak sejtenéd, mi bűvös e gyűrű,
S csak fél becsét, kié volt e gyűrű,
Mint függ hiteddel össze e gyűrű:
Nem megy le tán ujjadról e gyűrű.
Van a világon oly botor, ki ha
Szives leszés azt kissé védeni
Hevesb szavakkal: oly szerénytelen,
Hogy ily imádott tárgyat kéregessen?
Mit vélhetek, Nerissa megtanít:
Veszszek, ha nem nőé lett e gyűrű.

BASSANIO.

Becsületem- s lelkekre, asszonyom,
Nem nő, hanem jogtúdor nyerte el,
Ki nem vett el háromezer zecchint, —

E gyűrűt kérte, én megtagadám,
 Boszúval hagytam eltávozni őt,
 Őt, a ki hű barátom életét
 Mentette meg. Mit mondjak édesem?
 Utána kényszerültem küldeni,
 Szégyen s szivesség ostromoltanak:
 Becsületem hálátlansági szennyet
 Nem tűrt magán. Bocsánat, jó arám!
 Esküm tanúi e szent éji lámpák, —
 Ha ott vagy, még te kérsz meg — azt hiszem —
 Hogy adjam a gyűrűt a jogtudornak.

PORTIA.

Ne lépjen hajlokomba e tudor,
 Mert nála lévén szeretett köveim,
 Miknek megőrzésére esküvél,
 Hozzád hasonlólag bőkezű leszek.
 Mit sem vonok meg tőle birtokomból,
 Se testemet, se hitveságyamat.
 Szentül tudom, hogy őt felismerem,
 Egy éjt se tölts künn: Argusként vigyázz;
 Csak ezt ne tedd, csak egyszer hagyj magamra:
 Becsületemre, a mely még enyém,
 Ama tudor lesz ágyam részese.

NERISSA.

S az enyimé az irnok: jól ügyelj hát,
 Mint hagyj saját védtemre engemet.

GRATIANO.

Ám tedd: de ott ne érjem irnokod,
Mert eltalálnám tollát rontani.

ANTONIO.

Én szültem e boldogtalan vitát.

PORTIA.

Azért jó szívvel látlak: légy nyugodt.

BASSANIO.

Bocsásd meg, édes! kénytelen hibám.
Barátim hallatára esküszöm
Előtted és ten bűvös szemeidre,
Mikben magam' látom.

PORTIA.

Figyeljetek:

Kettősen látja meg magát szememben,
Két szemben kétszer. — Esküdj hát, de csak
Kettős magadra: majd hiszem.

BASSANIO.

De kérlek,

Bocsásd meg ezt, s lelkemre fogadom,
Írántad eskümet sohsem töröm meg.

ANTONIO.

En *testemet* kötém egyszer le érte,

S ez elvesz, hogy ha nincsen az, ki gyűrűd
 Elkérte: újra most bátorkodom
 Lekötni *lelkem* zálogul, hogy ő
 Sohsem törend szándékosan hitet.

PORTIA.

Kezes tehát te léssz. Add ezt neki,
 S jobban vigyáztasd rá, mint másikára.

ANTONIO.

Vedd át e gyűrűt, s esküdj, hogy megőrzöd.

BASSANIO.

Az égre, a tudornak ezt adám.

PORTIA.

Ő tőle kaptam: megbocsáss szívem,
 E gyűrűért velem hált a tudor.

NERJSSA.

S bocsáss meg, édes Gratian, nekem,
 Mert a haszontalan kis irnokocska
 Mult éjjel e bérért velem feküdt.

GRATIANO.

Hisz olyan ez, mint országut-javítás
 Nyárban, midőn elég jó minden út.
 Mit! szarvunk is nő már, még mielőtt
 Megérdemeltük,

PORTIA.

Oh kérlek, ne durván! —

Mindnyájan, látom, elbámultatok.
 Itt egy levél, később nézzétek át,
 Bellario küldötte Páduából:
 Ebben az áll, hogy Portia a tudor,
 S Nerissa az irnok. Im tanúm Lorenzo,
 Hogy rögtön utazám utánatok,
 S most jöttem épen, s még lakomba sem
 Léptem. Légy üdvöz, oh Antonio!
 Számodra jobb hirrel szolgálhatok,
 Mint várhatád; szakítsd föl e levélt:
 Benn írva áll, hogy három dús hajód
 Véletlen kikötőbe érkezett,
 Nem képzeled, minő csodás eset
 Játsszá kezembe.

ANTONIO.

Én megnémulok.

BASSANIO.

Te voltál a tudor, s nem ismerék rád!

GRATIANO.

S te a rám szarvat tüzendő kis irnok?

NERISSA.

Igen, de a ki azt sohsem teszi,
 Ha csak még férfivá nem változik.

BASSANIO.

Édes tudor, te léssz ágyrészesem,
S nőmmel feküdj, ha itthon nem vagyok.

ANTONIO.

Tisztelt hölgy, éltet adtál s életeszközt;
Mert itt az áll, hogy épen érkezett
A révbe három gályám.

PORTIA.

Nos, Lorenzo?
Számodra is hoz irnokom vigaszt.

NERISSA.

Igen, s kikaphatd tőlem díjtalan;
Vedd Jessicával át a dús zsidótól
Ez oklevélt, mely átruházza rád
Minden halálakori birtokát.

LORENZO.

Szép nők! ti mannat szórtok mindenütt
A szenvedőknek.

PORTIA.

Már csaknem virad,
S még is, hiszem, tisztán nem értitek
Ez eseményeket. Jerünk be hát;
Ott tüzzetek ki kérdőpontokat,
S mindenre őszintén választ adunk.

GRATIANO.

Ám legyen úgy; s az első pont, mire
Esküt teend Nerissa, ebből áll:
Készebb-e a jövő éjt várni be,
Vagy ágyba szállni haladéktalan,
Két óra lévén napfelkölteig?
S ha jó a nap, legyen koromsetét,
Míg én az irnok mellett szunnyadok.
No, életemben semmit annyira
Nem őrizek, mint hölgyem gyűrűjét!

JEGYZETEK.

ELSŐ FELVONÁS.

I. Szín.

Fűszórva lesném, merre tart a szél.

A fölvetett pehely vagy fűszál irányából ismerték meg a szél járását.

Látnám dús Andriám homokba fúrva.

A hajó neve; talán a híres genuai tengernagy, Doria András tiszteletére.

Esküszöm

A kétfejű Janusra.

Solanio Janusra esküszik, a legrégebb italiai istenségre, kit két arczczal ábrázoltak. Olaszországban most is szokás még a pogány istenek neveire esküdni (per Bacco! stb.), s itt a Janusra való esküvés épen helyén van, hol a különféle arczkifejezésekről van szó.

Habár a tréfán Nestor is nevetne.

Nestor, a Tróját ostromló hadak legidősebb vezére, korának megfelelőleg a legkomolyabb is.

Hová érte sok Jason hajóz,

Jason vezette az argonautákat Kolchisba, az aranygyapjú visszaszerzésére.

Ebéd után leczkém bevégezem.

Czélzás a puritánok hosszú prédikációira, melyeket néha délig sem fejeztek be s a hallgatókat délutánra is meghívták a folytatás meghallgatására.

II. Szín.

Az igazi vad csikó stb.

A nápolyiak ez időben híresek voltak arról, hogy kitünően tudnak a lovakkal bánni. Abban, a mint itt elsorolják a kérőket s a mint Portia elbánik velök, némelyek czélzást vélnek látni Erzsébet királynő kéréire.

Itt van továbbá a pfalzi grófság.

Ebben czélzást találnak Albertus Alasco lengyel grófra, ki 1583-ban megfordult Erzsébet udvaránál, s miután ifjúságát tékozlásban töltötte el, öregségében a bölcsek kövét akarta feltalálni.

Azt, hogy szomszédi szeretet van benne stb.

E szavakban és a következőkben czélzás van a skótok és angolok folytonos súrlódásaira, valamint Franciaország folytonos biztatásaira és ígéreteire, melyekkel a skótokat Anglia ellen izgatta.

Lennék bár oly vén, mint Sibylla.

A cumaei Sibylla Apollótól azt a kegyet nyeré, hogy annyi évig éljen, a hány homokszem fért a markába.

III. Szín.

Shylock.

A Shylock nevet egy 1607-ben megjelent röpirat használja egy zsidóról; ez azonban csak új kiadása volt egy sokkal régibb példánynak, s így valószínű, hogy Shakspeare is ismerte. Mondják, hogy a Scialac zsidó névből formálták, melyet ugyanezen korszakban egy Libanon-hegyi maronita viselt.

Ezenfelül azt hallom a Rialtón.

E név az olasz Riva alta-ból származik, mert a Rialto sziget a legmagasabb Velenczében. Itt találkoztak a pénzváltó intézetben naponként kétszer a velencei kalmárok, s a szövegben előforduló Rialto ezt a helyet jelenti, nem pedig a hidat, melyet most Rialto név alatt ismerünk.

Leviszi

Velence piaczn a kamatot.

Thomas Olaszország történetében (1561.) így ír a zsidókról, mint ismert és szabadalmazott uzsorásokról Velenczében: «Csaknem hihetetlen, mely nyereségre tesznek szert a velenceiek a zsidók uzsorájából, melyet mind titokban, mind közösen gyakorolnak. Mert a zsidók minden városban nyílt uzsorás boltokat tartanak, s évi tizenötös kamatért zálogra kölcsönöznek; és ha az év végéig nem váltják ki a zálogot, akkor elvész vagy legalább nagy veszteséggel adatik ki, minek következtében a zsidók mérték felett gazdagok e vidéken.»

MÁSODIK FELVONÁS.

I. Szín.

Lássuk, melyőnknek vére pirosabb.

A vér pirossága a bátorság jele; Shaksperenél a szín hiánya gyakran jelenti a bátorság hiányát.

Mely Sophit ölt . . .

A perzsa uralkodó czíme.

Ha Hercules s Lichas koczkát hajít.

Lichas Hercules küldötte volt s ő vitte neki a mérgezett köntöst Dejanirától.

Alcidot így apródja győzi meg.

Alcides mellékneve Herculesnek, nagyatyja, Alcaeus után. Az apród alatt Lichas értendő.

II. Szín.

Mekkora szakállad nőtt . . .

Ezt a színpadon úgy lehet magyarázni, hogy Lancelot apja előtt térdel vagy hátat fordít neki, s Gobbo mindkét esetben fia haját tapintja kezével.

Ha van Olaszthonban valakinek szebb lapja.

A chiromantiában lapnak a tenyeret nevezik, melynek vonalaiból jósolnak.

*Ha szent fohászkor arczom nem fedem
Kalappal el . . .*

A lakoma alatt szokás volt kalapot viselni.

IV. Szín.

Nem rendelők meg a fáklyásokat.

Az álarczos meneteknél rendszeren fáklyavivőket is használtak.

V. Szín.

De csak boszúból is megyek stb.

Shylock előbb visszautasította az ebédre való meghívást, most pedig elmegy vacsorára a keresztényhez. Boszúból, a mint mondja; azaz egyéni gyűlölete most már győzött vallási elfogultságán is, s ennek elfojtásával is kész fogyasztani a «pazar keresztényt.»

Mult éjjel is zacskókkal álmodám.

Régi babona, hogy pénzzel álmodni szerencsétlenséget jelent.

Orrom vére eleredt mult fekete hétfőn.

A fekete hétfő húsvét hétfőjét jelenti, melyet az 1360-diki húsvéthétfő óta neveztek így, mely napon III. Edvárd Páris előtt állván, oly sötét és hideg volt, hogy többen az emberek közül a ló hátán haltak meg. — A hirtelen orrvérzés baljóslatú jelentéssel bírt.

HARMADIK FELVONÁS.

I. Szín.

Az türkiszem volt stb.

E halavány kék drágakő, melyet a perzsiai Chorasamból nyertek, annál becsesebb volt, mert bűvös erőt

is tulajdonítottak neki. Azt mondták, hogy színe a szerint sötétebb vagy halványabb, a mint gazdája egészsége jobb vagy rosszabb; a hitvesi szerelmet is fentartotta, ezért ajándékozta hajdan Shylocknak Leája.

II. Szín.

Mint ifju Alcides hajdan stb.

Portia itt Hesionével hasonlítja össze magát, Laomedon trójai király leányával, kit a tengeri szörnytől Herakles szabadított meg.

De keblüket nézd, májuk tejfehér.

A fehér máj, ellentétben a piros vérrel, a gyávaság jele.

Midas kemény falatja . . .

Czélzás az ismert mythosra, mely szerint Midas kezében minden, még az étel is aranynya változott.

*Hogyan van a
Királyi kalmár, jó Antonio?*

Ezt a kifejezést máskor is alkalmazták a legkiválóbb kalmárookra, kik mintegy fejedelmei a kereskedésnek. Így neveztek a gazdag londoni polgárt, sir Thomas Greshamet is.

IV. Szín.

Mert még ma hűsz mérföldet kell haladnunk.

E szavakkal fejezi ki Shakspere a távolságot, melyet Belmont és Velence közt felvétetni kíván.

V. Szín.

Midőn a Scyllát, ön atyját kerülöm, a Charybdisbe, ön anyjába esem.

Az ismert közmondásos latin vers: *Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*: A Scyllába esik, ki kerülni akarja Charybdist.

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. Szín.

*S e kegy gyakorlatára utasít
Imánk is.*

Nem a Miatyánkra czéloz, melynek a zsidóval szemben nem volna jelentése; hanem az ó-szövetség egy helyére, mely egyaránt szent a kereszténynek és a zsidónak: *Bocsásd meg felebarátodnak a sértést, melyet ellened elkövetett, akként bocsáttassanak meg a te bűneid is, ha imádkozol.*» (Eccles. XXVIII. 2.)

*A kereszteléskor
Lesz két keresztatyád. Ha én valék
Birád, tiz ennyit adtam volna még,
Nem viz-, hanem bitóra vinni téged.*

Érti a tizenkét tagú esküdtszéket, mely akasztófára ítélte volna.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. Szín.

Egy ily éjjelen

*Gyűjtötte bűvös füveit
Medéa, Ifjitni Aesont.*

Aeson, Jason apja, kinek neje Medea, bűvös tudományánál fogva kiválogatta az arra való növényeket és kifacsart nedvökkel pótolva az öreg Aeson vérét, ezt ifjává tette.

Jertek, Diánát verje föl dalunk.

Diana alatt itt a holdat érti, valamint másutt holdat mond Diana helyett.

Mondá a költő Orpheus felől stb.

Ovid, ki Orpheus és Eurydice történetében leírja, hogyan indítá meg a dalnok a fákat és köveket.

**A Franklin-Társulat által kiadott Olosó Könyvtárban
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:**

- Almási Tihamér. Czigány Panna. Népsz. (1058—59) 40 f.
- Arago és Vermond. Az ördög naplója. Vigjáték. Francziából
ford. Egressy Benjamin. (193—94) 40 f.
- Augier E. A Fourchambault család. Színmű. (264—66) 60 f.
- A bürök. Vigj. 2 felvonásban. (500) 20 f.
- Az arczátlanok. Vigjáték. 5 felvonásban. Francziából
fordította Gurnesevics Lajos. (773—74) 40 f.
- Augier E. és Sandeau Gy. Poirier ur veje. Színmű. Ford.
Haraszi Gyula. (357—58) 40 f.
- Augier és Foussier. A szegény arszlánnök. Dráma. (526—27)
40 f.
- Bayle Bernard. Az esernyő. Vigjáték. Angolból fordította
Csiky Gergely. (631—32) 40 f.
- Beaumarchais. Figaro házassága. Vigjáték. Ford. Paulay
(55—58) 80 f.
- A sevillai borbély. Vig. Ford. Paulay E. (290—92) 60 f.
- Berczik Árpád. Az igmándi kispap. Népsz. (386—87) 40 f.
- Nézd meg az anyját. Vigjáték. (495—97) 60 f.
- A protectió. Vigjáték. 3 felvon. (638—40) 60 f.
- A veteránok. Életkép. 3 felvon. (841—43) 60 f.
- A svihákok. Vigjáték. 3 felvon. (835—37) 60 f.
- A bálkirálynő. Vigjáték. 1 felvon. II. kiad. (859—60) 40 f.
- A peterdi csata. Vigjáték. 3 felvon. (875—77) 60 f.
- A papa. Vigjáték 3 felv. (999—1000) 40 f.
- Mai divat. (1104—5) 40 f.
- Bessenyei Gy. A philosophus. Vigj. (338—40) 60 f.
- Bjønsterne Bjørnson. Leonarda. Színmű. Fordította Kárffy
Titusz. (635—37) 60 f.
- Brough William. Flipper és Nobbler. Vigjáték. Angolból
ford. Csiky Gergely. (556) 20 f.
- Coppée Fer. Kisebb színművek. Ford. Csiky G. (435) 20 f.
- Két fájdalom. Dráma. (784) 20 f.
- Severo Torelli. Dráma. Ford. Csiky Gergely (583—84) 40 f.
- Corneille Péter. Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragédia.
Francziából ford. Pajor István. (548) 20 f.
- Cid. Tragédia. Francz. ford. Radó Antal. (669—70) 40 f.
- Csiky Gergely. A nagyatermett. Vigjáték. (748—51) 80 f.
- A nagymama. Vigjáték 3 felvonásban. (752—54) 60 f.

A **Franklin-Társulat** által kiadott **Olesó Könyvtárban**
 megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Csiky G. Anna. Dráma 1 felvonásban. (421—22)	40 f.
Dugonics András. Toldi Miklós. Szomorú történet. 3 szak. (869—72)	80 f.
— Kún László. Szomorú történet 4 szakaszban. (471—73)	60 f.
— Bátori Mária. Szomorú tört. 4 szakaszban. (577—80)	80 f.
Dumas Sándor. id. A Saint Cyri kisasszonyok. Vigjáték. Francz. ford. Fáy J. Béla. (731—32)	40 f.
— Kean. Szinmű. (1102—3)	40 f.
Echegaray József. A nagy Galeotto. Dráma. A spanyol eredetiből fordította Patthy Károly. (711—13)	60 f.
— Bernardo Montilla. Dráma. Ford. Patthy K. (917—20)	80 f.
— Folt, a mely tisztít. Dráma 4 felvonásban. Fordította Patthy Károly. (997—98)	40 f.
— Mariana. Dráma 3 felv. (1001—03)	60 f.
— Orült-e vagy szent? Dráma. Ford. Huszár V. (1068—69)	40 f.
Fáy András. A külföldiek. Vigjáték. (436—37)	40 f.
— A mátrai vadászat. Vigjáték. (524—25)	40 f.
Gaal J. A peleskei nótárius. Bohózat. (296—99)	80 f.
Gabányi Árpád. Kapivár. Vigjáték 3 felv. (861—64)	80 f.
Göethe. Iphigenia Taurisban. Dráma. Ford. Kis J. (53—54)	40 f.
— Berlichingeni Gottfried, a vaskezü, dramatizált története. Fordította Balla Mihály. (508—10)	60 f.
Goldoni K. A hazug. Vigj. Ford. Radó A. (347—49)	60 f.
— A jótékony zsémbes. Vigj. Ford. Radó A. (813—16)	80 f.
Gombos I. Az esküvés. Szomorújáték. (327—29)	60 f.
Grillparzer Ferencz. Medea. Szomorújáték. Ford. Hegedüs István. (612—14)	60 f.
— A tenger és szerelem hullámai. Szomorújáték. Fordította. Ivánfi Jenő. (810—12)	60 f.
— Sappho. Szomorújáték Ford. Ivánfi J. (898—900)	60 f.
Halbe M. Földanyánk. Dráma. (1111—13)	60 f.
Hauptmann G. Hannele. Alomkölt. (1011—12)	40 f.
Hugo K. Bankár és báró. Szomorújáték. (234—35)	40 f.
Hugo V. Hernani. Szomorúj. Ford. Szász K. (35—36)	40 f.
— Borgia Lucretia. Dráma. Ford. Szász K. (343—44)	40 f.
— Ruy Blas. Szomorújáték 5 felv. Fordította ifj. Szász Béla. (851—53)	60 f.

58
2/2

28942P